

Od Redakcji

Szanowni Państwo!

Wielość zmian, które dokonują się w systemie oświaty, ich zasięg, głębokość, wymaga od nauczyciela dużej wiedzy, zaangażowania i czasu. I właśnie ten ciągły brak czasu często jest przyczyną, dla której nie zawsze myślimy o rzeczach tak ważnych, jak np. autorytet. Mam nadzieję, że pierwszy tekst niniejszego Forum pozwoli Państwu na chwilę refleksji o tym, jak zdobyć (lub zachować) autorytet, jakie jest jego znaczenie dla skutecznego i dobrego uczenia oraz wychowania dzieci. Ważne jest też podkreślenie związku między autorytetem rodzica i nauczyciela.

Kolejny tekst to raport z ewaluacji wewnętrznej, będący uzupełnieniem opisu takiej ewaluacji zamieszczonym w poprzednim numerze kwartalnika.

Autorzy następnych dwóch artykułów kontynuują problematykę obecną na naszych łamach już od dłuższego czasu, a mianowicie stosowanie nowych mediów i technologii informacyjno-komunikacyjnej w procesie edukacyjnym „pokolenia cyfrowych tubylców”. Pierwszy z nich podkreśla konieczność zmiany w podejściu do nowych mediów i podaje przykłady, jak można je wykorzystać w szkole, drugi przedstawia wyniki badań nad wykorzystaniem technologii ICT w dydaktyce przez nauczycieli województwa śląskiego.

Zmiany systemowe w szkołach ponadgimnazjalnych w roku szkolnym 2012/2013 w sposób szczególny dotyczą szkolnictwa i kształcenia zawodowego. Będą one wymagać od nauczycieli wielkiego wysiłku planistycznego, organizacyjnego, dydaktycznego, itp. Jak uczynić ten wysiłek łatwiejszym i efektywniejszym opisują dwa teksty, pierwszy: o roli nauczycielskich zespołów zadaniowych i działań zespołowych w tym zakresie oraz drugi: jak – krok po kroku – przejść od aktów prawnych do szkolnego programu nauczania.

Numer kończą propozycje scenariuszy lekcji (w tym scenariusz lekcji w II klasie szkoły ponadgimnazjalnej nagrodzony na konkursie na najciekawszy scenariusz lekcji języka polskiego).

Na koniec mamy dla Państwa propozycję: chcielibyśmy utworzyć stałą kolumnę, w której będziemy zamieszczać odpowiedzi na pytania dotyczące prawa oświatowego. W niniejszym numerze przedstawiamy już 4 takie odpowiedzi. Bardzo prosimy o następne pytania dotyczące istotnych dla Państwa kwestii, bo obecność tego działu w naszym Forum i sposób redagowania w dużym stopniu zależeć będzie od Państwa. Czekamy na Państwa pod adresem: forum@womkat.edu.pl

B. Jęboszyński

Adolf Szofłysek

Autorytet w wychowaniu do życia w rodzinie¹

Interesuje nas autorytet nauczyciela przedmiotu dydaktycznego pn. *Wychowanie do życia w rodzinie*. Można w tym miejscu postawić następujące pytania:

1. Jakie cechy osobowościowe powinien mieć nauczyciel?
2. Jeżeli nauczyciel wspomnianego przedmiotu nie ma autorytetu, to czy może prowadzić zajęcia?
3. Czy możliwe jest wzmacnianie autorytetu nauczyciela przez rodziców?
4. Co stanowi przyczynę obniżania autorytetu nauczyciela?
5. Czy wychowanie do życia w rodzinie powinno być zredukowane do wiedzy seksualnej?
6. Czy prowadzenie lekcji powinno mieć charakter lekcji wychowawczej?
7. Jakie warunki zewnętrzne powinny zaistnieć, aby nauczyciel mógł być autorytetem?

Autorytet rodzica lub nauczyciela jest to moralny i intelektualny wzór do naśladowania. Podstawą naszej analizy jest autorytet rodzica w rodzinie w kontekście autorytetu nauczyciela w szkole. Namysł nad autorytetem jest nakierowany na odpowiedź na następujące pytania:

1. Czy jest możliwe wychowanie moralno-etyczne w rodzinie bez autorytetu rodziców?
2. Jakie cechy osobowościowe rodziców sprawiają, że dziecko chętnie, bez przymusu, nakazu czy strachu, naśladuje ich?
3. Czy jest możliwe, by nauczyciel, który w żadnym sensie nie jest wzorcem dla ucznia, mógł cokolwiek nauczyć?
4. Czy jest możliwe to, by nauczyciel-wychowawca, który w żadnym sensie nie jest wzorcem moralno-etycznym dla wychowanka, mógł go wychować?
5. Jakie cechy osobowościowe nauczyciela sprawiają, że uczeń chętnie, bez przymusu, nakazu czy strachu, naśladuje go?

Kondycja szkoły jest warunkowana kondycją rodziny i odwrotnie; upadek autorytetu w szkole pociąga za sobą upadek autorytetu w rodzinie [6]. Od dłuższego czasu da się zaobserwować osłabienie, kryzys, a nawet upadek wszelkich autorytetów, co jest konsekwencją zakłóconego przekazu wartości uniwersalnych i kulturowo-społecznych oraz norm moralnych i etycznych. Zastanawiające jest eliminowanie hasła „autorytet” w słownikach, encyklopediach.²

¹ Tezy niniejszego artykułu zostały przedstawione i przedyskutowane na konferencji naukowo-dydaktycznej pn. *Autorytet w wychowaniu do życia w rodzinie*, która odbyła się 25.11.2011 r. w RODN „WOM” w Katowicach.

² Zob. *Słownik filozofii* Larousse’a, Katowice 1992, *Słownik pojęć kultury postmodernistycznej*, pod red. T. Thorne’a, Warszawa 1995, *Encyklopedia filozofii*, pod red. T. Hendericha, Poznań 1998, *Słownik pojęć współczesnych*, pod red. A. Bullocka, Katowice 1999, *Słownik psychologii*, pod red. A. S. Rebera, Warszawa 2000.

Autorytet rodziców

Autorytet rodziców jest to wzór do spontanicznego naśladowania przez dzieci, szczególnie w zakresie moralno-etycznym i intelektualno-poznawczym; dopełnieniem naśladowania jest dyscyplinowanie myśli, postaw, postępowania, czynów. Autorytet rodziców jest budowany na miłości, osobowości moralnej i kulturze osobistej. Rodziców mających autorytet cechuje szacunek dla dzieci, życzliwość, wyrozumiałość, konsekwencja, obiektywizm, cierpliwość, zaufanie. Nie jest możliwe wychowanie moralne w domu rodzinnym bez miłości rodzicielskiej. Nie jest możliwe wychowanie moralne bez autorytetu rodziców. Autorytetem moralnym trzeba być; można mieć wiedzę na temat moralności i nie postępować moralnie. W autorytecie moralnym rodziców występuje zespolenie wartości moralnych i osobowości, które gwarantuje autentyczność i moc autorytetu. Czy rodzice mogą utracić autorytet? Tak, jeżeli okłamują dziecko. Dziecko intuicyjnie wyczuwa, że nie można odwoływać się do prawdomówności kłamcy. Nie jest możliwe, by rodzice byli autorytetem moralnym jedynie częściowo: wartości moralne warunkują się nawzajem i nigdy nie występują pojedynczo. Unięstiwienie prawdomówności przez wydanie fałszywego świadectwa pociąga za sobą zniszczenie całej struktury moralnej rodzica [5].

Autorytet nauczyciela

Autorytet nauczyciela jest to wzór do naśladowania w zakresie moralno-etycznym i intelektualno-poznawczym, którego dopełnieniem jest dyscyplinowanie myśli, postaw,

postępowania, czynów. Nauczyciel nie może arbitralnie wykreować autorytetu. Autorytet nauczyciela jest budowany na umiłowaniu zawodu, a tym samym umiłowaniu uczniów, nieprzeciętnej osobowości i kulturze osobistej. Takiego nauczyciela cechuje szacunek dla uczniów, życzliwość, wyrozumiałość, konsekwencja, obiektywizm, cierpliwość, zaufanie. Autorytet cieszy się uznaniem, wpływem, powagą, prestiżem. Najtrudniej osiągnąć autorytet tym nauczycielom, którzy najbardziej o niego zabiegają. Autorytet moralny jest trudniejszy od autorytetu intelektualnego. Podstawowym warunkiem autorytetu jest prawe myślenie, prawa postawa i prawe postępowanie. Owa prawość w aspekcie moralnym stanowi czynienie dobra, zaś w sensie poznawczym – głoszenie prawdy. W nauce można mieć autorytet, natomiast w moralności to nie wystarczy; w moralności trzeba być autorytetem i mieć autorytet [1]. W autorytecie moralnym występuje zespolenie wartości moralnych i osobowości. Owo zespolenie gwarantuje autentyczność i moc autorytetu. Czy można utracić autorytet? – tak. Nie jest możliwe to, by nauczyciel był autorytetem moralnym częściowo: wartości i normy moralne warunkują się nawzajem i nigdy nie występują pojedynczo. Sprzeniewierzenie się jednej wartości uniwersalnej może w konsekwencji spowodować zakwestionowanie całej struktury moralnej człowieka jako osoby³.

Autorytet rodziców w wychowaniu dzieci

Autorytet wiąże się przede wszystkim ze spontanicznym naśladowaniem my-

³ Nawiązuję do autorskiej teorii trójedni człowieka. Zob. A.E. Szoltysek: *Filozofia wychowania moralnego...* [4].

ślenia wartościującego i oceniającego oraz postaw i czynów. Wychowaniu towarzyszy naśladowanie (m.in. kopiowanie myślenia, postaw, czynów, celów) i dyscyplinowanie, czyli nakierowanie postaw, czynów, celów na właściwy tor, przy czym dyscyplinowaniu zazwyczaj towarzyszy kara lub nagroda. Bez naśladowania i dyscyplinowania nie ma wychowania. Brak autorytetu stanowi wyzwanie dla przemocy, agresji i anarchii. Wyeliminowanie autorytetu rodzicielskiego z procesu wychowania dziecka jest możliwe, lecz wtedy w rodzinie panuje anarchia i egoizm, zaś dziecko szuka autorytetu na ulicy, w subkulturze. Rodzicielski autorytet wyzwalający: konstruktywnie wpływa na postawy i zachowania, mobilizuje do samodzielnego podejmowania decyzji, pogłębia poczucie odpowiedzialności za czyny, wpływa na podniesienie własnej wartości, charakteryzuje się dobrowolną uległością i gotowością do podporządkowania się ze względu na odczuwany podziw i uznanie.

Autorytet w rodzinie i szkole gwarantuje dziecku bezpieczeństwo i opiekę, lecz przede wszystkim umożliwia prawidłowy rozwój władz zmysłowo-umysłowych. Większości trudnych problemów edukacyjnych nie generuje szkoła, lecz rodzina. Dziecko bezczelne, agresywne, wyuzdane seksualnie, to zazwyczaj takie, które cierpi na deficyt miłości rodzicielskiej, a tym samym deficyt wychowania moralnego w obrębie domu rodzinnego. Takie dziecko, które w szkole przyjmuje status ucznia, można na różne sposoby dyscyplinować za pomocą „kija i marchewki”, lecz to nie zastąpi wychowania moralnego. **To nie szkoła, lecz rodzice ponoszą moralną odpowiedzialność**

za niemoralne poczynania ucznia w szkole i poza nią. Dziecko nawet w okresie gimnazjalnym nie ma w pełni wykrystalizowanego kryterium stanowiącego podstawę odróżnienia dobra od zła, a tym samym za nieprawdy czyn odpowiada nie on, lecz rodzice. Szkoła ponosi bezpośrednią odpowiedzialność za wychowanie etyczno-społeczne, konstytuowane na bazie wychowania moralnego w rodzinie. Brak tej bazy zasadniczo utrudnia lub uniemożliwia wychowanie w szkole. Wyniesionych z domu amoralnych postaw nie da się usunąć szkolnym wychowaniem. Zadaniem nauczyciela jest systematyczna edukacja, a nie zastępowanie rodziców w zakresie wychowania moralnego [3].

Wpływ autorytetu rodzica na autorytet nauczyciela

Szkoła istotnie wpływa na rodzinę, zaś rodzina istotnie wpływa na szkołę, gdyż dziecko w rodzinie przyjmuje status ucznia w szkole⁴. Cele edukacyjno-wychowawcze szkoły muszą być spójne z celami edukacyjno-wychowawczymi rodziny, przy czym szkoła musi umieć wykazać rodzicom tę spójność, ale i wspólną troskę o dobro dziecka, o jego wszechstronny rozwój. Im mniej wychowania personalnego i moralnego w rodzinie, tym więcej profilaktyki w szkole. Im więcej wychowania personalnego, preferującego formowanie prawego charakteru osoby moralnej w rodzinie, tym mniej dana osoba wymaga zabiegów profilaktycznych w szkole. Im bardziej uczeń w szkole jest „bombardowany” psychotechnikami i socjotechnikami, tym większe muszą być działania profilaktyczne

⁴ Zob. A. E. Szoltysek: *Zasady współdziałania szkoły z rodzicami...* [7].

w rodzinie, przeciwdziałające owemu atakowaniu świadomości dziecka. Uczniowskich zachowań wyzywających, prowokujących, agresywnych, nie da się eliminować psychocy socjotechnikami, zaś wszelkie publiczne lub indywidualne rozmowy umoralniające dają nie tylko zerowy skutek, ale i ośmieszają nauczyciela w oczach ucznia i świadków zajęcia.

Składniki sprzyjające budowaniu autorytetu rodziców

Do składników sprzyjających budowaniu autorytetu rodziców należą: miłość rodzicielska jako fundament autorytetu, więzi prywatne i intymne jako manifestacja miłości rodzicielskiej, moralno-etyczne komponenty autorytetu.

Miłość rodzicielska umożliwia wychowanie personalne dziecka, w tym jego wychowanie moralne oraz formowanie charakteru moralnego dziecka. Miłość rodzicielska:

- jest spontaniczna i bezinteresowna w każdym sensie,
- wyznacza horyzont bezpieczeństwa dziecka,
- wyznacza zakres spolegliwej opieki,
- wymaga wyrzeczeń na korzyść asystencji wychowanków,
- uczy rozpoznania szczęścia i cierpienia, przyjemności i przykrości, rozkoszy i bólu,
- umożliwia rozbudzenie i doskonalenie duchowości młodego człowieka,
- uczy rozpoznawania wartości duchowych,
- umożliwia duchową formację sfery moralnej młodego człowieka,

- jest stała, choć mniej lub bardziej intensywna,
- jest przebacząca, choć wymagająca.

Rodzina z natury swojej osadzona jest w więziach intymnych i prywatnych oraz więziach społecznych i kulturowych. Podstawą więzi jest system wartości oraz normy postępowania. W obrębie wychowania moralnego w rodzinie wyjątkowe miejsce zajmują więzi intymne oraz więzi prywatne, które nie nadają się do upublicznienia; upublicznione tracą swój pierwotny sens – przestają nimi być. Każda próba upublicznienia więzi intymnych rani intymną sferę uczuć i jest powodem wstydu. Częste, czy wręcz stałe ranienie intymnej sfery uczuć prowadzi od znieczulenia do agresji włącznie. Przez pornografię, ekshibicjonistyczne i instruktażowe programy dotyczące seksu sprowadza się go do fizjologicznego zaspokajania popędu. Narażanie dziecka na kontakt z nimi odziera je z intymności. Intymność należy pielęgnować i chronić tak, by nikt nie miał do niej dostępu. W rodzinie powinno się mocno eksponować kulturę ochrony więzi intymnych, ale i więzi prywatnych. Wiele programów telewizyjnych – np. *Rozmowy w toku* (program dla ekshibicjonistów, polegający na wystawieniu na sprzedaż sfery intymnej) – przyczynia się do niszczenia więzi intymnych i prywatnych, a tym samym do rozpadu rodziny.

Do moralno-etycznych komponentów umożliwiających bycie autorytetem należą⁵:

- umiejętność obserwacji dziecka, co m.in. skutkuje sprawiedliwą oceną jego zachowań; daje ona rodzicom możliwość przewidywania zachowań dziecka, a tym samym staje się działaniem profilaktycznym;

⁵ Por. A. E. Szołtysek: *Autorytet nauczyciela* [2].

- akceptacja dziecka takim, jakim jest, co gwarantuje mu poczucie bezpieczeństwa i pomaga w pełni wykazać się swoimi możliwościami;
- poczucie sprawiedliwości, godności, wolności, prawości, co skutkuje empatią wobec dziecka;
- dbałość o jedność myśli, słowa i czynu oraz konsekwentne postępowanie zgodne ze słowem, co m.in. wzbudza szacunek i daje dziecku poczucie bezpieczeństwa;
- bycie wzorem do naśladowania, czyli bycie autorytetem moralnym.

Rodzice powinni wiedzieć, że dziecko ma naturalną potrzebę wzorca do naśladowania. Z natury to oni powinni być pierwszymi wzorcami. Jeżeli rodzice z różnych względów nie potrafią sprostać temu wymogowi, wtedy dziecko szuka wzorca poza domem, czyli albo w szkole, albo na ulicy, czy w mass mediach. Wychowanie moralne w rodzinie jest różne od wychowania etycznego w szkole; pierwsze jest nakierowane na formowanie personalne, czyli fundowanie osoby w człowieku, zaś drugie – jako dopełnienie pierwszego – jest nakierowane na wychowanie kulturowo-społeczne, czyli kształtowanie człowieka jako istoty społecznej. Wychowanie moralne w rodzinie stanowi podstawę wychowania etycznego w szkole; wychowanie etyczne nie może stanowić zaprzeczenia wychowania moralnego.

Składniki osłabiające autorytet rodziców

Na rodzinę da się spojrzeć z różnych perspektyw.

1. Z perspektywy socjologicznej rodzina jest ujmowana jako podstawowa komórka społeczna.
2. Z perspektywy psychologicznej rodzina to system wzajemnych uwarunkowań osobniczych.
3. Z perspektywy politologicznej rodzina stanowi element państwa.
4. Z perspektywy pedagogicznej rodzina to układ uwarunkowań psychospołecznych.
5. Z perspektywy prawnej prawa i obowiązki rodziny regulowane są ustawami, konwencjami.
6. Z perspektywy teologicznej na rodzinę patrzy się poprzez Biblię, Pisma Kościoła, Kodeks Prawa Kanonicznego, Kartę Praw Rodziny.
7. Z perspektywy filozoficznej rodzina traktowana jest jako wspólnota osób.

Każda z perspektyw ujmuje pewien aspekt rodziny. W tym sensie wszystkie są zasadne. Problem tkwi w proporcjach, gwarantujących harmonijny rozwój rodziny. Jest możliwe wyjście z pogłębiającej się sytuacji kryzysowej rodziny wtedy, kiedy każda z siedmiu perspektyw zrewiduje myślenie na jej temat. Wiele uproszczeń socjologicznych czy politycznych wynika z ujmowania rodziny jako „najmniejszej grupy społecznej”: rodziców traktuje się jako wychowawców z ramienia grupy społecznej, do której należą, co skutkuje utratą autonomii rodziny; powierzone rodzicom zadania wychowawcze społeczeństwo i państwo systematycznie ogranicza; agendy społeczno-państwowe systematycznie pouczają, jak rodzice mają realizować powierzone zadania społeczno-państwowe; polityka państwa prowadzi do upublicznienia więzi rodzinnych, które z istoty są więziami intymnymi i prywatnymi, ich upublicznianie zaś prowadzi do patologii rodziny; niektóre

ustawy⁶ dotyczące rodziny przyczyniają się do niszczenia struktury rodziny poprzez możliwą penetrację prywatności rodzin przez pracowników socjalnych. Przy wszelkich próbach politycznej manipulacji należy umieć przewidywać takie konsekwencje, jak: rozluźnianie się więzi rodzinnych, powodowane umniejszaniem się miłości rodzicielskiej; powiększanie się liczby osób niechętnych małżeństwu, powiększająca się liczba rozwodów; powiększanie się liczby osób narodzonych poza związkami małżeńskimi; powiększanie się liczby rodzin kohabitacyjnych; powiększanie się liczby rodzin patologicznych; dystansowanie się rodziców do swoich dzieci: brak zainteresowania szkołą, wynikami w szkole, wagarami, zajęciami pozaszkolnymi; powiększanie się liczby dzieci agresywnych, zdemoralizowanych; powiększanie się liczby rodziców stosujących przemoc wobec dzieci.

Autorytet nauczycieli a autorytet rodziców

Nauczyciele muszą odbudować swój prestiż wśród rodziców przez zgodność myśli,

mowy i postępowania oraz rzetelność wiedzy przekazywanej uczniom. Nauczyciele winni szanować rodziców, bo przez to sami zyskują szacunek rodziców do siebie. Należy zaprzestać wzajemnego zwalczania się czy wzajemnego obarczania winą za postawy naganne uczniów w szkole, a dzieci w domu. Rodzice i nauczyciele są skazani na siebie, na współdziałanie dla dobra dzieci, które w szkole stają się uczniami. Rodzina i szkoła są więc w ścisłej zależności, przy czym jest ona analogiczna do zasady naczynia połączonego: cokolwiek dodaje się lub ujmuje z jednej strony, dodaje się lub ujmuje tym samym drugiej stronie, czyli, jeżeli w rodzinie się źle dzieje, to cierpi na tym proces nauczania, jeżeli zaś w szkole się dzieje dobrze, to dobro to przenoszone jest na dom rodzinny⁷. Wszelkie próby eliminowania autorytetu w domu i szkole są sprzeczne z naturalnymi uwarunkowaniami psychicznymi dziecka. Często z mozołem zdobyty przez nauczyciela autorytet bywa na różne sposoby podważany, kwestionowany, osłabiany, obniżany, i to zarówno przez kolegów nauczycieli, jak i rodziców. Ten zabieg należy uznać za niedopuszczalny.

⁶ Ilustracją powyższego wątku może być *Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*. W *Preambule* czytamy: *Uznając, że przemoc w rodzinie narusza podstawowe prawa człowieka, w tym prawo do życia i zdrowia oraz poszanowania godności osobistej, a władze publiczne mają obowiązek zapewnić wszystkim obywatelom równe traktowanie i poszanowanie ich praw i wolności, a także w celu zwiększenia skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie stanowi się, co następuje: [...] Osobom wykonującym władzę rodzicielską oraz sprawującym opiekę lub pieczę nad małoletnim zakazuje się stosowania kar cielesnych. [...] Funkcjonariusz Policji ma prawo zatrzymania sprawców przemocy w rodzinie stwarzających bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego. [...] Pracownik socjalny ma obowiązek niezwłocznego powiadomienia sądu opiekuńczego, nie później jednak niż w ciągu 24 godzin, o odebraniu dziecka z rodziny i umieszczeniu go u niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub w całodobowej placówce opiekuńczo-wychowawczej. [...] Sąd rozpatruje zażalenie niezwłocznie, nie później jednak niż w ciągu 24 godzin.* **Komentarz autora.** Ustawa stanowi pole do różnych nadużyć i działań ingerujących w życie rodziny przez pracowników socjalnych. W *Ustawie* przyjęto założenie, że przemoc domowa dotyczy połowy rodzin w naszym kraju. Na władze gminne nakłada się obowiązek monitorowania nie tylko tych rodzin, w których ten problem faktycznie występuje, ale także „potencjalnie zagrożonych” przemocą. Pracownicy socjalni mają prawo formułować negatywną opinię o rodzicach na podstawie nawet jednego donosu.

⁷ Zob. A. E. Szoltysek: *Zasady współdziałania szkoły z rodzicami...* [7].

Literatura:

1. Stróżowski W.: *Mała fenomenologia autorytetu*. „Ethos” nr 37, 1997.
2. Szołtysek A. E.: *Autorytet nauczyciela*. „Forum Nauczycieli” nr 1/40/2011.
3. Szołtysek A. E.: *Filozofia pedagogiki. Podstawy edukacji*. Katowice 2003.
4. Szołtysek A. E.: *Filozofia wychowania moralnego*. Kraków 2009.
5. Szołtysek A. E.: *Filozoficzne podstawy programu: wychowanie do życia w rodzinie*. Katowice 2000.
6. Szołtysek A. E.: *W stronę szkoły wychowującej*. „Dydaktyka Literatury” t. XXI, Zielona Góra 2001.
7. Szołtysek A. E.: *Zasady współdziałania szkoły z rodzicami w zakresie profilaktyki zachowań społecznie nieakceptowanych*. „Forum Nauczycieli” nr 1/32/2009.

prof. nadzw. dr hab. Adolf Szołtysek jest emerytowanym nauczycielem akademickim Uniwersytetu Śląskiego.

Z oferty RODN „WOM” w Katowicach na rok szkolny 2011/2012

Kurs kwalifikacyjny:

- *Wychowanie do życia w rodzinie*

Kontakt: Marianna Kłyk, tel. (32) 258 13 97 w. 224, e-mail: mk@womkat.edu.pl

Kursy doskonalące:

- *Rozwiązywanie metodologicznych i metodycznych problemów edukacyjnych w szkole podstawowej, gimnazjum i w szkole ponadgimnazjalnej*
- *Rozwiązywanie trudnych problemów edukacyjnych*
- *Elementy profilaktyki społecznej w szkole*
- *Alternatywne metody komunikacji z dzieckiem*

Kontakt: Marianna Kłyk, tel. (32) 258 13 97 w. 224, e-mail: mk@womkat.edu.pl

Szkolenia dla rad pedagogicznych:

- *Budowanie autorytetu nauczyciela*
- *Etyczne aspekty pracy nauczyciela*
- *Świat wartości naszej szkoły (przedszkola, placówki)*

Kontakt: Krzysztof Bednarek, tel.: (32) 259 98 35, e-mail: kb@womkat.edu.pl

Krzysztof Bednarek

Ewaluacja wewnętrzna jako przejaw autonomii szkoły (część II)¹

Raport z ewaluacji wewnętrznej

Cel ewaluacji:

Zebranie informacji na temat przydatności i efektywności szkoleń Rady Pedagogicznej w Szkole Podstawowej nr 41 w Rudzie Śląskiej, dokonane z myślą o doskonaleniu jakości pracy szkoły, zwłaszcza postępów uczniów.

Przedmiot ewaluacji:

Ocena przydatności i efektywności szkoleń.

Informacja o przebiegu ewaluacji:

Ewaluacja została przeprowadzona w roku szkolnym 2010/2011 przez zespół ewaluacyjny przy wsparciu konsultantów RODN „WOM” w Katowicach.

Informacje wykorzystane w trakcie ewaluacji:

- Zbiorcze zestawienie wyników badań ankietowych wśród nauczycieli.
- Opis wywiadu z dyrektorem.
- Plany rozwoju zawodowego nauczycieli od stażysty do dyplomowanego.
- Sprawozdania z realizacji planów rozwoju zawodowego.
- Protokoły z posiedzeń rady pedagogicznej.
- Plan WDN za 3 lata.
- Protokoły z klasowych zebrań z rodzicami.
- Protokoły zebrań rady rodziców.

(Dokumenty podane w pkt. a i b stanowią załączniki do raportu.)

Wyniki ewaluacji:

Co robimy dobrze?	Co jest naszym problemem do rozwiązania?
- tematyka szkoleń jest powiązana z potrzebami nauczycieli i szkoły – szkolenia są poprzedzone badaniem potrzeb uczestników i szkoły (23% odpowiedziało zdecydowanie tak, 71% – raczej tak); - jakość szkoleń oraz ich poziom merytoryczny i metodyczny jest wysoki (+3 – 12%, +2 – 59%, +1 – 29%); - uczestniczący w szkoleniach nabywają wiedzę i umiejętności (77%);	- nauczyciele młodszy stażem rzadziej uczestniczą w szkoleniach; - szkolenia mają charakter okazjonalny, nie cykliczny; - brakuje planów zastosowania nowych wiadomości i umiejętności, pomysłów wdrożeniowych; - szkolenia, konferencje nie są elementami złożonych przedsięwzięć szkoleniowych (np. realizacji projektu);

¹ Od Redakcji: W poprzednim numerze „Forum Nauczycieli” (nr 3 (43) 2011) zamieściliśmy część I tego artykułu, w której Autor omówił m.in. przebieg projektu ewaluacyjnego (w tym jego założenia, narzędzia badawcze, itp.), sposób zgromadzenia i opracowania wyników ewaluacji oraz analizę zabranych informacji.

● nauczyciele stosują opanowaną wiedzę i nabyte umiejętności w praktyce – przykłady takich działań zapisują w sprawozdaniach z realizacji planów rozwoju zawodowego; ● w szkole jest kreowana kultura uczenia się – dzielenia się wiedzą (nauczyciele wspomagają siebie nawzajem, wykorzystują tzw. mentoring, prowadzą wspólne działania – funkcjonują zespoły samokształceniowe, organizowane są lekcje otwarte, konferencje prowadzone przez nauczycieli dla rady pedagogicznej); ● efektywność szkoleń jest wysoka na poziomie zadowolenia uczestników.	● szkolenia organizowane są dla całej rady pedagogicznej – 71% nauczycieli oczekuje szkoleń wyspecjalizowanych (dla zainteresowanych grup); ● uczenie się – dzielenie się wiedzą odbywa się tylko w „murach szkoły”; ● nauczyciele wolą metody podawcze i instruktażowe, a nie metody aktywizujące czy pracę zorientowaną na uruchomienie procesu, np. projektu; ● nauczyciele obawiają się samodzielności – rzadko biorą udział w projektach, które nie wiążą się ściśle z bieżącymi obowiązkami; ● zdecydowanie częściej organizowane są szkolenia typu taktycznego, gdzie punktem wyjścia jest istnienie jakiegoś problemu, tzw. luka kompetencyjna, niż szkolenia strategiczne, które mają umożliwić osiągnięcie określonego celu; ● efektywność szkoleń niska jest na poziomie innowacji, czyli szukania nowych metod; ● nauczyciele nie planują określonych szkoleń w swoich planach rozwoju zawodowego.

Co proponujemy zrobić, żeby poprawić sytuację?

W sprawie organizacji szkoleń:

1. Wybrać jeden, dwa wiodące tematy WDN na dany rok szkolny. Pozwoli to skoncentrować uwagę wszystkich nauczycieli na określonym zagadnieniu, a szkoleniom nada charakter cykliczny. Takimi tematami w nadchodzących roku może być ocenianie kształtujące (wynika z indywidualnych potrzeb nauczycieli i już wstępnie się nim interesowano w ewaluowanej szkole) oraz organizacja pomocy psychologiczno-pedagogicznej (wynika z potrzeb szkoły i potrzeb zewnętrznych). Ponadto, są to

tematy pozwalające organizować wspólne szkolenia i wymianę doświadczeń między nauczycielami uczącymi na różnych etapach kształcenia.

2. Sporządzić listę oczekiwań wobec organizatorów szkoleń i prowadzących zajęcia tak, aby posiedzenia szkoleniowe rady pedagogicznej były „szyte na miarę” potrzeb nauczycieli i szkoły. Z listy tej korzystać podczas negocjowania szkoleń.
3. Szkolenia, w których uczestniczą pojedynczy nauczyciele, zespoły i cała rada pedagogiczna kończyć refleksją zwieńczoną opracowaniem planu zastosowania nabytej wiedzy i umiejętności.

4. Zmienić sposób pisania planu indywidualnego rozwoju oraz sprawozdania z jego realizacji w taki sposób, aby wyegzekwować konkrety. Jedną osobę z grona pedagogicznego, która plan i sprawozdanie napisała w sposób jasny i czytelny, uczynić wewnątrzszkolnym konsultantem ds. indywidualnego rozwoju. Osobom piszącym plany i sprawozdania zalecić konsultowanie się z nią.
5. Przygotowując plany indywidualnego rozwoju zwracać uwagę, aby szkolenia były zgodne nie tylko z potrzebami indywidualnymi, ale także potrzebami szkoły.
6. Stworzyć elektroniczne środowisko uczenia się dla nauczycieli. Na stronie WWW szkoły utworzyć specjalne rozszerzenie dostępne tylko członkom rady pedagogicznej, na którym będą zamieszczane informacje o odbytych szkoleniach, innowacjach, projektach, materiały szkoleniowe, publikacje nauczycieli, wypracowane przez nich rozwiązania metodyczne, itp. Efektem ubocznym takiego rozwiązania będzie wiedza, który z nauczycieli interesuje się danym zagadnieniem i może odgrywać w szkole rolę wewnętrznego eksperta.
7. Od osób kończących szkolenia wewnętrzne wymagać zdawania radzie pedagogicznej relacji z jego treści oraz zamieszczania informacji i materiałów w rozszerzeniu dla nauczycieli na stronie WWW szkoły.
8. Zmodyfikować przydział zadań lidera WDN w taki sposób, aby czytelnie rozgraniczyć, czym w zakresie szkoleń zajmuje się on, a czym dyrektor.
9. Przed liderem WDN postawić zadanie nauczania się przeprowadzania pogłębionej

diagnozy potrzeb szkoleniowych nauczycieli i jej wykorzystania w przyszłym roku szkolnym.

10. Nawiązać współpracę ze szkołą podstawową w pobliżu w celu wymiany doświadczeń i wzajemnego oraz wspólnego uczenia się. Organizację współpracy powierzyć osobom z niskim stażem pracy.

W sprawie realizacji kolejnego projektu ewaluacyjnego:

1. Uświadomić nauczycielom, że udział w ewaluacji wewnętrznej nie jest sprawą ich dobrej woli, ale obowiązkiem wobec uczniów i państwa.
2. Do realizacji kolejnego projektu powołać zespół składający się z czterech osób (tak jak dotychczas), z czego dwie osoby spośród obecnych członków i dwie nowe, z niskim stażem pracy. Realizując kolejne projekty, zachować rotację: dwóch dotychczasowych członków i dwóch „nowych”. Pozwoli to nauczycielom uczyć się od siebie, jak przeprowadzać ewaluację, i włączyć do niej kolejne osoby.
3. Rozważyć zastosowanie innych metod badawczych niż nie lubiane przez nauczycieli badania ankietowe.

W sprawie doskonalenia pracy szkoły w wyniku ewaluacji:

Pod koniec następnego roku szkolnego przeprowadzić analizę wprowadzenia w życie wniosków i rekomendacji zaproponowanych w mniejszym raporcie i oszacować, jaki miały wpływ na doskonalenie pracy szkoły.

Prezentacja wyników ewaluacji:

Spotkanie rady pedagogicznej – omówienie wyników badania, prezentacja raportu ewaluacyjnego, przedyskutowanie wniosków i rekomendacji.

Komentarz końcowy²

1. Ewaluacja jest procesem dynamicznym. To sprawia, że opis przebiegu projektu ewaluacyjnego nie zawsze jest spójny. Stawiane pytania niekoniecznie znajdują odpowiedzi. Pewne wątki rozważań są kontynuowane, a pewne porzucane. Do konkretnych ustaleń dochodzi się niekiedy zawiłą drogą, a określony na początku cel nie zawsze zostaje w pełni osiągnięty. Taka jest specyfika procesów dynamicznych. Z tego względu rozpoczęcie ewaluacji wewnętrznej od napisania założeń projektu ewaluacyjnego (zwłaszcza pytań kluczowych i kryteriów ewaluacji) wcale nie jest proste, a jeszcze trudniejsza jest jego realizacja. Uczenie się następuje poprzez badanie istniejącej rzeczywistości oraz zmianę myślenia i działania członków społeczności szkolnej. Jeśli tak podejść do ewaluacji, wiele spraw staje się jasnych, a przynajmniej przestaje dziwić i denerwować.
2. Postrzeganie ewaluacji wewnętrznej jako procesu uczenia się pozwala inaczej spojrzeć na realizujący ją zespół. On też się uczy. Z tego względu jest mu niezbędne wsparcie. Z czasem, po realizacji kilku projektów, z pewnością wyłonią się z grona pedagogicznego wewnątrzszkolni eksperci i nie będzie trzeba korzystać z pomocy z zewnątrz. Rozwiązaniem organizacyjnym, które sprzyja udzielaniu wsparcia w ramach zespołu, jest rotacyjny sposób powoływania członków. Takie właśnie rozwiązanie znalazło się w raporcie w części wnioskowej.
3. Dbłość o właściwe proporcje w ewaluacji wewnętrznej między tym, co ilościowe, a tym, co jakościowe w zgromadzonych danych jest ważnym zagadnieniem z punktu widzenia trafności i rzetelności przeprowadzonego badania. Należy o tym pamiętać po to, aby triangulacja zastosowanych metod doprowadziła ewaluatorów do pozyskania najlepszych z możliwych w danej sytuacji badawczej danych, które zostaną poddane analizie i interpretacji.
4. Interpretując wyniki, dobrze jest zwrócić uwagę na przestrzeganie zasady, która blokuje tendencję do zbyt pochopnego wyciągania wniosków z niejednokrotnie bardzo słabo udokumentowanego materiału badawczego. Ewaluacja nie jest procesem zaspokajania określonych oczekiwań konkretnych wyników i wniosków, nie jest „koncertem życzeń”. Na ewaluatorach, autorach wniosków i rekomendacji ciąży także, a może przede wszystkim, moralny obowiązek zachowania obiektywizmu i etycznego podejścia do prowadzonego procesu.
5. Najtrudniejsze jest sformułowanie wniosków oraz rekomendacji na podstawie wyników badań, czyli odpowiedź na pytanie, co powinno być zrobione, żeby poprawić pracę szkoły. Jest to bowiem przejście od tego, jak jest, do tego, jak być powinno i ma charakter działania twórczego. Wymaga spojrzenia na utarte sposoby myślenia i działania w innym świetle – wyjścia poza i ponad szkolną codzienność – a jednocześnie proponowania rozwiązań możliwych do realizacji.

² Pełna wersja komentarza końcowego oraz inne materiały (wykorzystane narzędzia, pełne wyniki ewaluacji) związane z przebiegiem zrealizowanego projektu ewaluacyjnego są dostępne w artykule: D. Elsner, K. Bednarek: *Relacja z przebiegu projektu edukacyjnego*. „Dyrektor Szkoły” 8/2011.

6. I co dalej? To pytanie, którego nie można nie zadać po zakończonym procesie ewaluacji, tj. po zaprezentowaniu raportu na posiedzeniu rady pedagogicznej. Naturalną konsekwencją zdarzeń powinno być przejście do kolejnego procesu, tj. wdrażania wniosków i rekomendacji do praktyki, czyli zmiany szkoły na lepsze. Jeśli po przeprowadzeniu ewaluacji albo niewiele się w szkole

zadzieje, albo w ogóle nic, to czas zużyty na zrealizowanie projektu jest czasem straconym. Dlatego problemem wymagającym rozważenia jest nie to, ile projektów ewaluacyjnych jesteśmy w stanie przeprowadzić w ciągu roku, lecz to, ile wniosków z tych projektów potrafimy wdrożyć, tj. przejść od fazy inicjacji do utrwalenia nowych zachowań.

Krzysztof Bednarek jest konsultantem w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach.

Z oferty RODN „WOM” w Katowicach na rok szkolny 2011/2012

Szkolenia dla rad pedagogicznych:

- *Ewaluacja wewnętrzna – krok po kroku*
- *Raport ewaluacyjny i wykorzystanie jego wyników*
- *EWD (Edukacyjna Wartość Dodana) w diagnozie pracy gimnazjum*
- *Wykorzystanie kalkulatora EWD (Edukacyjnej Wartości Dodanej) w ewaluacji wewnętrznej gimnazjum*
- *Koncepcja pracy szkoły (placówki) – zasady tworzenia i modyfikowania*

Kontakt: Krzysztof Bednarek, tel.: (32) 259 98 35, e-mail: kb@womkat.edu.pl

- *Jak przygotować się do ewaluacji zewnętrznej?*
- *Jak wykorzystać Edukacyjną Wartość Dodaną w szkole ponadgimnazjalnej do poprawy jakości pracy szkoły?*
- *Ewaluacja wybranego obszaru pracy szkoły (placówki)*
- *Obserwacja – hospitacja diagnozująca w nadzorze pedagogicznym*

Kontakt: Cezary Lempa, tel.: (32) 259 98 35, e-mail: cezaryl@womkat.edu.pl

Marcin Polak

Media w kieszeni¹

W 2001 r. amerykański edukator i badacz mediów Mark Prensky po raz pierwszy użył sformułowania „cyfrowi tubylcy” dla określenia generacji, której cyfrowe technologie informacyjno-komunikacyjne towarzyszą od kołyski, będąc (ważną) częścią „naturalnego” środowiska. Mamy w szkołach do czynienia właśnie z taką generacją młodzieży. Dzieje się tak również za przyzwoleniem i przy współdziałaniu rodziców.

Cóż się dziwić – są tacy rodzice, którzy z chwilą urodzin swojego dziecka (a może wcześniej) mają już założony dla niego profil na Facebooku. Już jako niemowlaki jesteśmy dziś fotografowani przy każdej okazji przez rodzinnych paparazzich, gramy główne role w dziesiątkach filmów, zaś portale społecznościowe opisują nasze życie na sto różnych sposobów. Człowiek to dziś, najprościej ujmując, zwierzę medialne. A wszystko dzięki technologiom, o których można mówić, że są wszędobylskie.

Technologie są oczywiście nie tylko popularne, ale i użyteczne – podnoszą jakość naszego życia i wspierają nas – na przykład wszędzie tam, gdzie może nas zawodzić pamięć. Co równie istotne, są też praktycznie zawsze przy nas obecne. A zatem także przy uczniach. Skoro technologie są z nami na każdym kroku i potwierdzają swoją użyteczność, nie może ich zabraknąć również w edukacji.

Jak wykorzystać potencjał nowych mediów w szkole?

Zakazem w technologię (edukacyjną)

Niestety, szkoła najczęściej zakazuje jakiegokolwiek korzystania np. z telefonu podczas przebywania na jej terenie, uznając, że jest to narzędzie edukacyjnie nieprzydatne, albo wręcz groźne dla nauczania. Oto dwa przykłady ze szkolnych regulaminów:

Zabrania się przynoszenia i używania na terenie szkoły telefonów komórkowych oraz wartościowego sprzętu elektronicznego (szkoła podstawowa w Warszawie).

Zakazuje się używania telefonów komórkowych w czasie zajęć edukacyjnych w jakimkolwiek celu. Uczniowie posiadający telefon mają obowiązek wyłączyć urządzenie na czas zajęć i przechowywać je w miejscu wskazanym przez nauczyciela (gimnazjum w Łodzi).

Regulaminy szkolne są sformułowane często bez sensu. Wspomniany wyżej zakaz używania telefonów komórkowych w czasie zajęć edukacyjnych w jakimkolwiek celu – to dobitny przykład krótkowzroczności i bezrefleksyjności władz szkolnych, ale jednocześnie dowód bezradności wobec „nowego”. Wynika z niego, że **nikt** nie może użyć telefonów komórkowych w czasie zajęć – także nauczyciel – choćby nawet ich wykorzystanie było uzasad-

---

¹ Autor wystąpił na konferencji: *Szkoła nie musi być nudna*, która odbyła się w RODN „WOM” w Katowicach 26.10.2011 r.

nione dydaktycznie (pewnie nauczyciel dostałby nagane, jeśli złamałby ten przepis).

Nowa technologia, mniej znana dyrekcji i nauczycielom, z założenia traktowana jest przez nich jako coś podejrzanego, którego celem jest odciągnąć uczniów od prawdziwej nauki. To niestety dość typowe podejście – szkoła przecież nie jest dla uczniów, lecz dla nauczycieli, którzy mają od A do Z przekazać, co mają do przekazania, i dla urzędników, którzy mają sprawozdać, że w ich szkole program został zrealizowany.

To jest pewien paradoks, który powoduje, że szkoła polska korzysta tylko wybiórczo z nowoczesnych technologii, które można wykorzystać w edukacji. Można dziś szkołę porównać do samolotu – każe nam się wyłączyć wszystkie telefony na czas przelotu, a przecież szkoła, to nie samolot...

Chociaż wspomniane zakazy można trochę zrozumieć. W szkole nastawionej na testy – a z taką szkołą mamy do czynienia od podstawówki po szkołę ponadgimnazjalną – nowoczesne technologie tak naprawdę nie są potrzebne. Mamy mieć w niej do czynienia z wiedzą potrzebną do rozwiązania testu, nie zaś „gadżetami”, które sprzyjałyby lepszemu komunikowaniu się, współpracy, kreatywności. Szkoła tego rodzaju zawsze będzie odrzucała technologie edukacyjne jako pewien margines działalności dydaktycznej. W ten sposób produkujemy w szkołach właśnie uczniów, którzy nie są przygotowani do funkcjonowania w pracy opartej na nowoczesnej technologii. Produkujemy bezrobotnych.

Czas na zmiany

Wydaje się, że czas zmienić podejście do nowych mediów, że potrzeba działań zarówno

po stronie dyrekcji, jak i oddolnej – uczniów i nauczycieli. To przede wszystkim ci ostatni powinni otworzyć się na nowe narzędzia i pomysły, które mogą przyczynić się do ożywienia zajęć, zwiększenia zaangażowania i entuzjazmu uczniów, a nawet poprawy wyników uczniów. Nie mówiąc już o kształtowaniu się społeczności osób współpracujących i uczących się w klasie – co rozwija kompetencje niezbędne na współczesnym rynku pracy.

Trzeba wreszcie zauważyć, że w kieszeniach i plecakach uczniów znajdują się najnowocześniejsze urządzenia, które zdolne są zdynamizować uczenie się na poziomie szkolnym. Mobilne, z dostępem do Internetu, z funkcjami, które mogą świetnie wspomagać nauczanie na wszystkich przedmiotach. Trzeba tylko mieć wyobraźnię podsuwającą pomysły, jak można je wykorzystać w edukacji.

Z tym wiąże się zresztą wielkie wyzwanie i to nie tylko pod względem przygotowania nauczycieli. Błędem byłoby oczywiście sądzić, że każdy uczeń wykorzystuje technologie mobilne, aby się uczyć. Nie każdy jest świadomy tego, co posiada w kieszeni. To właśnie powinno być zadaniem nauczyciela: pokazać uczniom, czym dysponują, co mogą z tym zrobić dla własnego rozwoju. To nauczyciele są kluczem do modernizacji i podniesienia jakości w nauczaniu.

Dlaczego jest to takie ważne? Z każdym rokiem technologie mobilne są bardziej wielofunkcyjne. Dynamicznie rozwija się rynek multimedialnych tabletów. Powoli będą zastępować komputery albo prowadzić do ich miniaturyzacji. Pojawiają się też telefony najnowszej generacji – czyli smartfony – w ofercie za złotówkę. Okazuje się, że oprogramowanie edukacyjne do telefonów już jest równie bogate co do komputerów. Liczba

aplikacji, w tym edukacyjnych, na telefony rośnie w tempie większym niż „tradycyjnych” pomocy szkolnych. Co istotne, koszt oprogramowania edukacyjnego w telefonie jest na poziomie nieporównywalnie niższym niż koszt podręczników i innych zwykle używanych w szkole narzędzi. Technologie mobilne mają zatem potencjał, aby stać się podstawowymi pomocami w pracy nauczyciela i ucznia.

Czy szkołę stać na przełom, na uruchomienie prawdziwej cyfrowej dydaktyki? Czego brakuje? Myślę, że odwagi eksperymentowania wśród nauczycieli i większego zaufania do uczniów. Rozmowy z uczniami o tym, jak oni chcą się uczyć i co można wspólnie osiągnąć w klasie. Nauczyciel, który przełamie się i przestanie być „przekaznikiem” wiedzy, lecz zacznie współpracować z uczniami, aby wypracować wspólną przestrzeń do edukacji, osiągnie sukces. Zostanie wynagrodzony przez samych uczniów, którzy pokażą, że naprawdę potrafią się świetnie uczyć, są kreatywni, są odpowiedzialni, a co najważniejsze – dzięki zmianom zaczynają osiągać lepsze wyniki w nauce. Zmiana w praktyce szkolnej jest konieczna i niezbędna. Testy prowadzą na edukacyjne manowce (i do bezrobocia młodzieży), potrzebujemy rozwoju kompetencji i umiejętności społecznych w klasie. Tu bardzo pomogą nam nowe technologie.

Zwrot o 180 stopni

Skąd brać przykłady do naśladowania? Tych wcale nie brakuje. Świetnie opowiada o nauczycielach-innowatorach Aleksandra Pezda w swojej książce *Koniec epoki kredy*. To są postaci z życia (szkolnego) wzięte, którym udaje się faktycznie odstawić kredę

i starą tablicę na bok, aby uczyć lepiej i skuteczniej. Warto sięgać po doświadczenia zagraniczne, np. Khan Academy (www.khanacademy.org). Jest to organizacja pozarządowa założona przez Salmana Khana, byłego analityka w funduszu inwestycyjnym, który dla kuzynów tworzył filmy wyjaśniające zasady matematyki i umieszczał je na YouTube. Dziś Khan Academy to ponad 2400 filmów edukacyjnych z różnych przedmiotów i ponad 30 mln lekcji przez Internet, których odbiorcami są uczniowie z całego świata. Metoda wypracowana przez Khana jest testowana w szkołach. W okręgu Los Altos w USA cztery klasy (dwie z poziomu podstawowego i dwie z poziomu średniego) zrezygnowały z podręczników i uczą się matematyki na podstawie metodologii wymyślonej przez Khana, korzystając z bogatego zasobu filmów wyjaśniających cały zakres programowy, z których uczniowie korzystają w domach (wykłady w domu!) oraz ćwiczeń on-line sprawdzających, czy zrozumieli materiał przedstawiony w filmach (też w domu).

Uczniowie biorący udział w zajęciach on-line, w szkole omawiają i wyjaśniają sobie nawzajem napotkane problemy, realizują projekty, uczestniczą w dyskusjach, ćwiczeniach, symulacjach dotyczących danego tematu. Dla nauczycieli przygotowano mechanizm śledzenia wyników każdego z uczniów, z dostępem do pełnej informacji na temat postępów w nauce.

Z czym mamy do czynienia? Z prostą metodą ożywienia edukacji w klasie, w której praktyka szkolna została obrócona o 180 stopni. Zamiast dominującego wykładu nauczyciela w klasie – wykłady przeniesione do sfery wirtualnej. I to jest chyba strzał w dziesiątkę – nauczyciel nie marnuje już czasu, aby opowie-

dzieć o danym zagadnieniu, nie stosuje mało skutecznych i niemotywujących uczniów do dalszej pracy form wykładowych. Ma czas na rozmowę z uczniami, na pracę z tymi, którzy mają wciąż problemy ze zrozumieniem tematu.

To tylko jeden z przykładów pokazujących, że nowe technologie mogą doprowadzić do istotnej zmiany w szkole i to zmiany na lepsze. Może Państwo znają również dobre przykłady?

Przez eksperyment do codziennej praktyki

Założmy, że dostrzegamy problem w „braku odbioru” przekazu edukacyjnego i chcielibyśmy spróbować inaczej. Jak zacząć? Na początek najlepiej poeksperymentować. Wybierzmy najpierw jakiś temat z programu nauczania. Zastanówmy się, jak przekazywaliśmy tę wiedzę uczniom do tej pory. Oto kilka innych możliwości.

Nagrywamy swój wykład kamerą, wyjaśniając zagadnienie za pomocą tych samych narzędzi, jakie mamy w klasie, oraz komputera. Przed lekcją prześlemy uczniom link do strony, w której mogą obejrzeć film (np. zamieszczony na YouTube).

Albo nagrywamy tylko dźwięk – ale w formie opowieści, nieco bardziej może na luzie. Uczeń będzie mógł wysłuchać nas nawet w drodze do szkoły.

Albo stwórzmy prosty kurs e-learning z danego tematu, współpracując ze szkolnym informatykiem (dużo szkół ma platformy Moodle, na których takie kursy dla uczniów można zamieścić). Przed lekcją na dany temat zadajemy uczniom przejście kursu on-line po zalogowaniu się przez nich na platformie.

Jeśli powyższe metody są zbyt trudne – spróbujmy prostszej. Stwórzmy tematycznego bloga w Internecie (Blogger, Wordpress czy inne). Przygotujmy go wcześniej, wraz z zadaniami i linkami, do których powinni sięgnąć uczniowie. Zaprosimy ich do bloga, zrealizujemy część lekcji pewnego wieczoru w ramach tzw. pracy domowej.

To tylko najprostsze metody pracy odbiegającej od powszechnej praktyki szkolnej – może ich być znacznie więcej. Ważne – jeśli nie wiemy, jak to zrobić, poprośmy ucznia lub uczniów o pomoc. Stwórzmy zespół pracujący nad nowymi formami przekazu – w dzisiejszym świecie praca zespołowa to podstawa! Doskonale sprawdza się również w polskich warunkach.

W każdym z powyższych działań możemy dokonać obrócenia tradycyjnego modelu lekcji w klasie o 180 stopni. Uczniowie poznają temat w domach, dyskutują i rozwiązują ćwiczenia w szkole. Co istotne, nadal realizujemy podstawę programową! Nadal możemy przygotowywać uczniów do wymaganych i potrzebnych wyłącznie urzędnikom testów!

Eksperymentowanie ma też inne plusy. Po angielsku można to określić *Content is a king* – treści edukacyjne są najważniejsze. Raz przygotowane lekcje w formie cyfrowej mogą mieć zastosowanie przez lata – wystarczy, że będziemy aktualizować materiały i analizować, które elementy poprawić, zmienić, zastąpić. Oszczędność czasu i głosu nauczyciela (sic!) jest nieoceniona. Zastanówmy się, ile czasu zyskujemy na pełniejsze omówienie tematów. Zastanówmy się, co nam jeszcze daje taka zmiana?

Daje możliwość wprowadzenia metody projektów; włączania ćwiczeń i zadań opar-

tych na grach i zabawach, wprowadzenia na lekcje nowych technologii stacjonarnych i mobilnych – do prowadzenia zajęć z wykorzystaniem metody doświadczeń i eksperymentów, do tworzenia własnych materiałów, z których uczniowie będą mogli wielokrotnie korzystać nawet po opuszczeniu szkoły.

Przykładowe zastosowania technologii mobilnych

To może wydawać się nieprawdopodobne, ale gdy pisaliśmy e-przewodnik dla nauczycieli pt. *Mobilna edukacja. M-learning, czyli (r)ewolucja w nauczaniu* (dostępny nieodpłatnie na stronie edustyle.pl/mobilna-edukacja) lista możliwych zastosowań w szkole nowych technologii i aplikacji działających np. w tabletach czy smartfonach wyniosła kilkaset pozycji. Pewnie nie wszystko odkryliśmy. To właśnie przyszłość w edukacji w klasie.

Nie sposób opisać wszystkich narzędzi edukacyjnych, które już są dostępne w urządzeniach mobilnych. Ograniczę się do prezentacji kilku z nich – trochę z pozycji ucznia (aby nauczyciele wiedzieli, jak mogą to wkomponować w swoją lekcję).

Tworzenie i obróbka filmów. Praktycznie każdy telefon ma kamerę. Uczeń w swoim komputerze posiada (lub może w każdej chwili mieć) program do obróbki filmów. Filmy nie muszą być „głupie”. To, jakie będą, zależy głównie od... nauczycieli – przecież film świetnie nadaje się do omawiania w nowoczesny sposób zagadnień znajdujących się w podstawie programowej. Uczniowie naprawdę znakomicie sprawdzają się w roli twórców filmów o charakterze edukacyjnym. Takie są doświadczenia polskich edukatorów – Fundacji

Kronenberga (ponad 600 filmów dotyczących tematyki oszczędzania i finansów osobistych – *Tydzień dla oszczędzania*), Fundacji Think! (240 filmów dotyczących tematyki funduszy europejskich i ich wpływu na lokalne społeczności – *Mapa Przemian*), czy Fundacji Centrum Edukacji Obywatelskiej (*Filmoteka Szkolna* i *EduTuba*).

Zdjęcia cyfrowe. Większość aparatów daje możliwość zrobienia zdjęcia w dobrej rozdzielczości. Nie jest to wprawdzie cyfrowy aparat z szerokokątnym obiektywem, ale aparaty w komórkach mają jedną przewagę – zmieszczą się we wszystkich tych miejscach, gdzie trudno wcisnąć aparat. A zatem są doskonałymi narzędziami do dokumentacji mikroświata. Ale pójdźmy krok dalej. Żyjemy w kulturze audiowizualnej. Tworzenie szkolnych wypracowań w formie tekstów (pisanych odręcznie) to przeżytek. W dorosłym życiu zdecydowanie częściej będziemy korzystać z komputera i posługiwać się obrazami, aby opisać problem. Nie da się „napisać” wypracowania serią zdjęć umieszczonych w prezentacji? Korzystajmy z fotostory!

Nagrania dźwiękowe. Niedoceniane w szkole narzędzie. Proszę zajrzeć do serwisu iTunes – miliony nagrań z całego świata, w tym doskonałe dźwięki na tematy edukacyjne. A dyktafon jest dziś praktycznie w każdym telefonie. Można tworzyć nie tylko notatki głosowe (aby czegoś nie zapomnieć), ale przede wszystkim nagrania tematyczne. Doskonały sposób na oszczędzanie nauczycielskiego głosu i metoda ćwiczenia krótkich wypowiedzi tematycznych.

Blogi (i w ogóle serwisy internetowe). Tworzenie stron internetowych należy do podstawowych kompetencji wymaganych na informatyce w szkole podstawowej. To jest

świat, który uczniowie dobrze znają i nie boją się w nim pracować. Przypomnijmy choćby, że 2 lata temu w konkursie na najlepszy polski blog wygrała 14-latką! Blogi nie muszą być niepoważne. Przykłady z Centrum Edukacji Obywatelskiej (*Szkoła z klasą 2.0*) i Fundacji Think! (*Blogowa mapa przemian*) pokazują, że uczniowie potrafią tworzyć dobre blogi tematyczne. Zaletą bloga jest jego dostępność wszędzie tam, gdzie mamy połączenie z internetem. Można go tworzyć w domu, można i w szkole. Można stworzyć świetne blogi klasowe do uzupełniania wiedzy w danym przedmiocie.

Dokumentowanie. W urządzeniach mobilnych mamy cały zestaw narzędzi, dzięki którym możemy dokumentować każde wydarzenie szkolne i pozaszkolne. Szkolna wycieczka to okazja nie tylko do wypoczynku, ale i wykorzystania nowoczesnych technologii do pokazywania i opisywania miejsc, w których byliśmy (np. przy użyciu map Google, zdjęć, filmików, notatek głosowych i tekstowych). Dokumentować możemy również doświadczenia (chemiczne, fizyczne, przyrodnicze itp). Powiększamy tym samym zasoby edukacyjne, z których będziemy wielokrotnie korzystać.

Notatki. Coraz częściej uczymy się i tworzymy w drodze. Z pomocą przychodzą nam urządzenia mobilne i rozmaite aplikacje, dzięki którym możemy w każdym miejscu zapisywać swoje spostrzeżenia, rozwijać plany, tworzyć swoje kalendarze pracy czy uzupełniać harmonogramy działań w projektach, w których jesteśmy zaangażowani. Pamięć ludzka jest zawodna, a cyfrowe notatki pozwalają nam lepiej zarządzać naszym czasem i zasobami, które tworzymy. Nic nie stoi na przeszkodzie, aby dzięki technologiom

mobilnym w podróży, w drodze tworzyć teksty, prezentacje, filmy, itp. Tak się dziś pracuje!

Pomiary. Choć to może wydawać się nieprawdopodobne, urządzenia mobilne potrafią mierzyć wiele. Tu nie chodzi tylko o kalkulator. Analiza aplikacji dostępnych w systemach iOS i Android w ramach prac nad e-przewodnikiem *Mobilna edukacja* wykazała, że smartfony potrafią już: mierzyć pole magnetyczne, liczbę kroków, czas, tętno, przyspieszenie, częstotliwość i natężenie dźwięku, wysokość, odległość, rozmiar kąta, natężenie światła, przebytą trasę, szybkość sieci Internetu itp. Już nadają się do wykorzystania w wielu eksperymentach. A ile będą potrafiły mierzyć za rok lub dwa?

Nauczyciel otwarty na zmianę

Nauczyciele powinni otwierać się na możliwości, jakie stwarza postęp technologiczny. Nie możemy podchodzić do najnowszych technologii z nieufnością, nadając im etykiety typu „dziwne”, „nieprzydatne”, „małe”, „zabawki” itp. Odkrywajmy potencjał edukacyjny takich urządzeń.

Co ważne, wcale nie musimy inwestować teraz w wielkie zakupy technologii mobilnych dla szkoły. Szkoła nigdy (infrastrukturalnie) nie nadąży za zmianami w technologicznym świecie. Zawsze będzie instytucją w swoisty sposób technologicznie zacofaną. Zawsze to w rękach uczniów (lub kieszeniach) będą znajdowały się najnowsze urządzenia, które będą miały o wiele większe możliwości niż sprzęt dostępny w szkołach. Dlatego otwarcie się na uczniów i ich zasoby jest prawdziwą szansą na modernizację kształcenia w szkole, a także na kształcenie wielu umiejętności,

które są i będą uczniom niezbędne po opuszczeniu szkoły.

Aby zmiana we polskiej szkole się naprawdę dokonała, konieczna jest gotowość nauczyciela do współpracy i wymiany z uczniami. W biznesie znane i używane jest pojęcie synergii. Jego skutki są pozytywne, gdyż za pomocą połączonych potencjałów można osiągnąć więcej niż w pojedynkę. Dziś potrzebujemy synergii edukacyjnej w klasie szkolnej. Nauczyciel ma dziś do dyspozycji znacznie więcej narzędzi komunikacyjnych, za pomocą których może organizować edukację w klasie. Jeśli tylko będzie chciał, może osiągnąć z uczniami znacznie więcej, niż jeszcze kilka lat temu. Problem i jednocześnie wyzwanie tkwi w postawie nauczyciela, nie uczniów.

Zaproszenie do dyskusji

Na koniec, jako redaktor naczelny portalu o nowoczesnej edukacji *Edunews.pl*, pragnę Państwa zaprosić do debaty na temat współczesnej szkoły. W portalu stworzyliśmy możliwości takiej dyskusji i bierze w niej coraz więcej osób. Liczba użytkowników portalu jest już bliska 300 tys. osób. Zapraszamy do odwiedzin i dyskusji.

Polecam również lekturę raportu, który napisałem dla Instytutu Obywatelskiego wspólnie z Witoldem Kołodziejczykiem – *Jak będzie zmieniać się edukacja? Wyzwania dla polskiej szkoły i ucznia*. Jest ona dostępna nieodpłatnie w formie elektronicznej na stronie <http://www.edunews.pl/edytoriale/1691-jak-będzie-zmieniać-się-edukacja>.

Marcin Polak jest twórcą i redaktorem naczelnym portalu o nowoczesnej edukacji Edunews.pl, prawnikiem i ekonomistą. Tworzy i realizuje autorskie programy edukacyjne z wykorzystaniem metody edutainment oraz e-learningu. Współautor e-przewodników dla nauczycieli i uczniów: „Mobilna edukacja. M-learning, czyli rewolucja w nauczaniu / w uczeniu się”, a także raportu o przyszłości edukacji: „Jak będzie zmieniać się edukacja? Wyzwania dla polskiej szkoły i ucznia”.

Z oferty RODN „WOM” w Katowicach na rok szkolny 2011/2012

Kursy doskonalące:

- **HTML jako metoda prezentacji i tworzenia testów sprawdzających w pracy z uczniem**
- **Multimedialny przekaz wiadomości – lekcja z prezentacją multimedialną**

Kontakt: Andrzej Musiał, tel.: (32) 203 78 46, e-mail: amusial@womkat.edu.pl

Warsztat komercyjny:

- **Urządzenia interaktywne w edukacji – tablica interaktywna Hitachi**

Kontakt: Andrzej Musiał, tel.: (32) 203 78 46, e-mail: amusial@womkat.edu.pl

Szkolenia dla rad pedagogicznych:

- **Współczesny nauczyciel – mentor, tutor, coach...**
- **Jak twórczo nauczać, czyli WebQuest i ePortfolio w szkole**

Kontakt: Renata Stanek-Kozłowska, tel.: (32) 258 13 97 w. 217, e-mail: rsk@womkat.edu.pl

Joanna Kałuda
Patrycja Kopcińska

Technologie informacyjno-komunikacyjne w szkole¹

Zyjemy w społeczeństwie wiedzy, w epoce informacji, cyfryzacji wielu dziedzin życia. Czy współcześni nauczyciele nadążają za swoimi cyfrowymi uczniami?

Nasze badania są próbą odpowiedzi na pytania, w jaki sposób i w jakim stopniu nauczyciele województwa śląskiego (okręg katowicki) stosują technologię informacyjno-komunikacyjną w dydaktyce. Chcieliśmy dowiedzieć się m.in.:

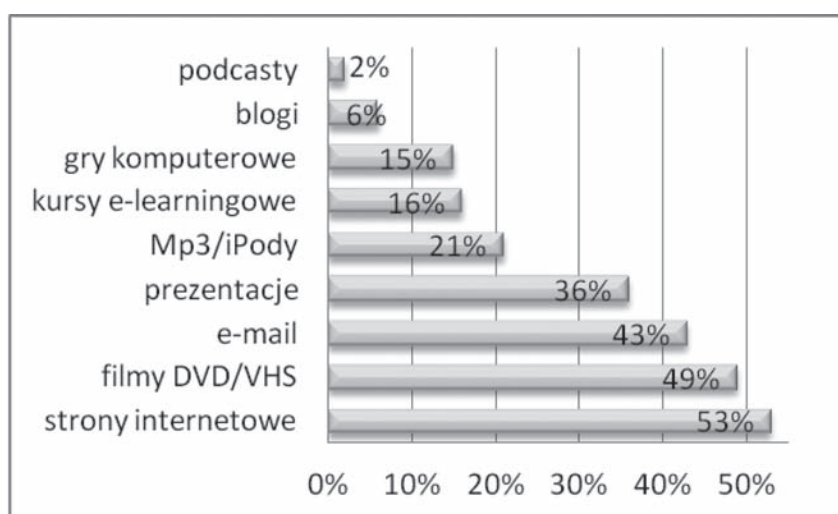
- czy ICT jest wykorzystywana na lekcjach różnych przedmiotów nauczania,

- jakie technologie i narzędzia wykorzystywane są w dydaktyce,
- co stanowi główne bariery we wprowadzaniu technologii informacyjno-komunikacyjnych do szkół.

Narzędzia ICT wykorzystywane przez nauczycieli

Zapytałyśmy badanych o to, jakie narzędzia ICT wykorzystują, przygotowując się do zajęć i podczas samych zajęć. Odpowiedzi na to pytanie przedstawia wykres 1.

Wykres 1. Narzędzia ICT wykorzystywane przez nauczycieli w trakcie przygotowywania się do zajęć oraz podczas zajęć

¹ Niniejszy tekst jest fragmentem raportu z badań, jakie przeprowadziłyśmy w roku szkolnym 2010/2011. W badaniu wzięło udział 1000 przypadkowo wybranych osób związanych z oświatą, w tym nauczyciele wszystkich etapów edukacyjnych i różnych przedmiotów, pracownicy poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz przedstawiciele organów prowadzących i nadzorujących szkoły.

Z powyższego wykresu wynika, że ponad połowa badanych (53%) przygotowując się do zajęć oraz prowadząc zajęcia w klasie, korzysta (a przynajmniej tak deklaruje) z zasobów internetowych. Ponad 40% ankietowanych twierdzi, że wykorzystuje w nauczaniu filmy DVD oraz komunikuje się poprzez pocztę elektroniczną. Natomiast tylko nieliczni nauczyciele posługują się w pracy i dydaktyce blogami oraz podcastami.

Zasoby internetowe (różne strony i portale) to najpopularniejsze wśród ankietowanych narzędzie dydaktyczne, stosowane głównie jako źródło informacji, baza pomocy dydaktycznych, programów, scenariuszy itp. Najczęściej wykorzystuje się je na zajęciach geografii i fizyki, najrzadziej (ze względu na specyfikę przedmiotu) na wychowaniu fizycznym.

Prezentacje multimedialne (czyli po prostu pokazy slajdów) są narzędziem popularnym, stosowanym przez większość nauczycieli zarówno przy wprowadzaniu nowych zagadnień, jak i na lekcjach powtórzeniowych, syntezy. Prezentacje są wykorzystywane na lekcjach wszystkich badanych fizyków. Z powodzeniem posługuje się nimi ponad połowa chemików, geografów, biologów, historyków i informatyków. Stosunkowo rzadko pojawiają się na lekcjach wychowania fizycznego, języka polskiego i matematyki (tylko 13% ankietowanych matematyków wskazało na to narzędzie).

Filmy DVD to uznany i powszechnie stosowany sposób podnoszenia atrakcyjności lekcji. Korzysta z nich większość nauczycieli fizyki, historii, a w dalszej kolejności: języka polskiego, biologii, chemii, geografii i języków obcych.

Wszyscy nauczyciele fizyki zadeklarowali korzystanie z **poczty elektronicznej**.

Zrobiła to również znaczna część geografów, chemików, matematyków, nauczycieli języków obcych, informatyków, polonistów, nauczycieli przedmiotów zawodowych i historii. Nauczyciele najczęściej odbierają w ten sposób od uczniów prace domowe, często też wysyłają zadania do rozwiązania, materiały z lekcji oraz udzielają konsultacji. Ankietowani wskazali, że poczta elektroniczna służy im po prostu do komunikowania się z uczniami lub innymi nauczycielami.

Odtwarzacze mp3 i iPody umożliwiają włączanie do zajęć nagrań audio: muzyki, wywiadu, profesjonalnej recytacji, jakiś odgłosów natury itp. Jednak bardzo niewielu nauczycieli zadeklarowało wykorzystanie tych narzędzi w trakcie zajęć. Wyjątek stanowią nauczyciele sztuki, spośród których 43% posługuje się mp3 i iPodami w swojej codziennej pracy.

Gry komputerowe tylko przez nielicznych są postrzegane jako narzędzie edukacyjne. Bardzo niewielu nauczycieli dostrzega ich wartości poznawcze i wychowawcze. Najczęściej wykorzystują je nauczyciele fizyki (33%). Z podobną częstotliwością (nieco poniżej 30%) pojawiają się w czasie zajęć historii, edukacji wczesnoszkolnej i informatyki.

Ponad połowa ankietowanych nauczycieli języka polskiego (55%) deklaruje korzystanie z **kursów e-learning**, nauczyciele pozostałych przedmiotów wskazywali je znacznie rzadziej (między 4 a 18%).

Blogi wykorzystywane są przez marginalną część badanych. Pojawiają się one sporadycznie na lekcjach historii i wiedzy o społeczeństwie. Nauczyciele śledzą blogi swoich uczniów, zostawiają komentarze, co służy lepszemu poznaniu wychowanków i utrzymywaniu z nimi kontaktu.

Podcasty są narzędziem praktycznie nauczycielom nieznanym. Ich wykorzystanie w trakcie zajęć zadeklarowało jedynie 17% fizyków, po 6% nauczycieli: języków obcych i przedmiotów zawodowych, 3% z grupy „inni” oraz 1% nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej.

Narzędzia ICT wykorzystywane przez uczniów w ocenie nauczycieli

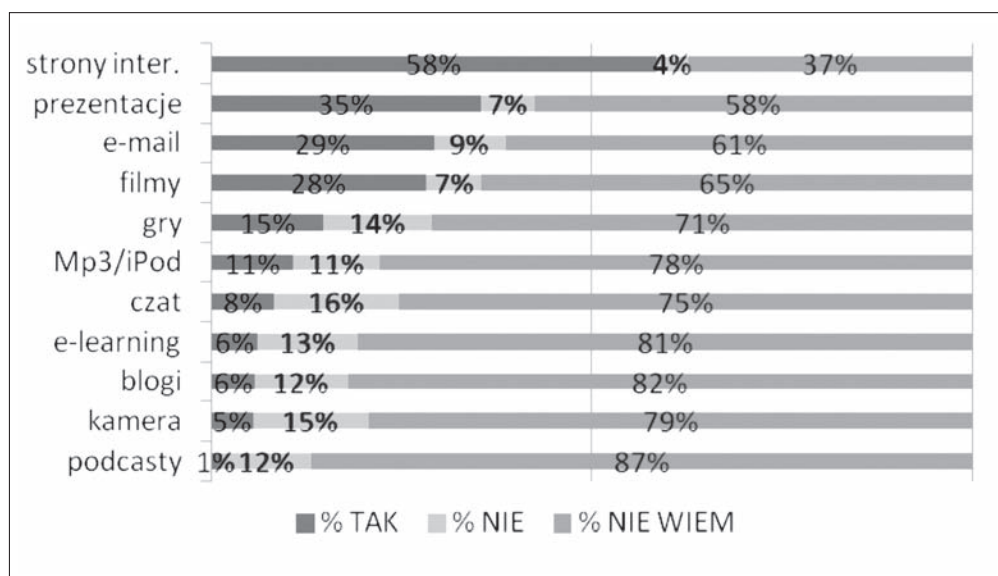
Zapytaliśmy badanych, czy wiedzą, w jakim stopniu ich uczniowie wykorzystują ICT podczas odrabiania prac domowych. Odpowiedzi na to pytanie przedstawia poniższy wykres.

Z jego analizy wynika, że większość nauczycieli nie jest w pełni świadoma, jakimi narzędziami ICT posługują się ich uczniowie, z czego korzystają, odrabiając zadanie domowe. Ponad połowa badanych (58%) twierdzi, że ich uczniowie korzystają ze stron internetowych, 35% uważa, że z prezentacji, odpowiednio 29 i 28% wskazuje na wykorzystanie e-maili oraz filmów. Na inne narzędzia wskazał niewielki procent badanych.

Bariery w stosowaniu ICT w szkole

Zapytaliśmy również nauczycieli o główne przeszkody w stosowaniu ICT w codzien-

Wykres 2. Wykorzystanie ICT przez uczniów podczas odrabiania prac domowych (w ocenie nauczycieli)

nej pracy. Ponad połowa (56%) biorących udział w badaniu za główną przeszkodę w stosowaniu nowoczesnych technologii uznała brak dostępu do odpowiedniego, dobrego sprzętu; 36% badanych twierdzi, iż brakuje im czasu na włączenie nowoczesnych technologii do swoich zajęć (zarówno podczas przy-

gotowywania się do lekcji, jak ich realizacji); brak wiedzy i umiejętności posługiwania się tą technologią to problem 16% badanych; 14% przyznaje się do nieznajomości narzędzi ICT. Bardzo rzadko wskazywano natomiast na niechęć uczniów i rodziców do posługiwania się ICT (łącznie około 4%).

* * *

Z powyższych danych wynika, że poddani badaniu respondenci znają nowoczesne technologie, choć niezbyt często wykorzystują je w celach edukacyjnych. Nie są też w pełni świadomi, czy i w jakim stopniu robią to ich uczniowie.

Konieczne jest więc spowodowanie zmian w świadomości nauczycieli, uzmysłowienie, że nie wystarczy znać ICT, ale przede wszystkim należy je stosować (i umieć to robić). Tylko wtedy uda się skutecznie nawiązać kontakt z cyfrowym pokoleniem, jakim są nasi uczniowie oraz nadążyć za zmianami zachodzącymi w nich i w otaczającym nas świecie.

Patrycja Kopcińska jest nauczycielem historii i wos w Zespole Szkół nr 4 w Dąbrowie Górniczej oraz doradcą metodycznym historii i wos. Joanna Kałuda jest nauczycielem fizyki i chemii w Zespole Szkół Ekonomicznych w Dąbrowie Górniczej oraz doradcą metodycznym fizyki i chemii.

Z oferty RODN „WOM” w Katowicach na rok szkolny 2011/2012

Kursy doskonalące:

- ***Tworzenie prezentacji w programie PowerPoint***
- ***Projektowanie stron WWW – podstawy HTML***
- ***Projektowanie stron WWW – dla zaawansowanych***
- ***Komputer w nauczaniu przedmiotów humanistycznych***
- ***Tworzenie multimedialnych materiałów dydaktycznych wspomagających proces nauczania***
- ***Fotografia – komputerowe metody obróbki zdjęć***
- ***Internet w dydaktyce***
- ***Dynamiczne strony WWW (PHP)***
- ***Tworzenie kursów za pomocą platformy e-learningowej Moodle***
- ***Podstawy programowania w języku C++***

Kontakt: Maria Wilk, tel.: (32) 203 78 46, e-mail: kei@womkat.edu.pl

- ***Elektroniczny warsztat pracy nauczyciela bibliotekarza***
- ***Bibliotekarz jako broker informacji***

Kontakt: Aldona Ferdyn, tel.: (32) 258 13 97 w. 201, e-mail: aferdyn@womkat.edu.pl

- ***GeoGebra na lekcjach matematyki***

Kontakt: Maria Syta, tel.: (32) 259 98 85, e-mail: msyta@womkat.edu.pl

Maria Kaczmarek

Rola nauczycielskich zespołów zadaniowych w zmieniającym się systemie organizacji pracy szkół kształcących w zawodach

Od września 2012 r. do szkół ponadgimnazjalnych wchodzi zmiany systemowe, które w dużej mierze dotyczą kształcenia zawodowego. Ich celem jest usprawnienie procesu nabywania kwalifikacji zawodowych (w systemie szkolnym i kursowym) oraz możliwości szybszego reagowania na potrzeby rynku pracy.

Autonomia pracy szkół zawodowych w zakresie zarządzania i działania daje możliwość dostosowania treści kształcenia i sposobu nauczania do potrzeb otoczenia gospodarczo-społecznego i do konieczności zwiększenia mobilności i elastyczności absolwenta.

Szkoły dzięki decentralizacji mogą same decydować o zawartości szkolnych planów nauczania (o nazewnictwie przedmiotów, modułów lub bloków oraz o kolejności realizacji poszczególnych kwalifikacji). Konsekwencją takiego podejścia będzie potrzeba opracowywania własnych programów nauczania dla zawodu, które muszą obligatoryjnie uwzględniać określone i zawarte w podstawach programowych kształcenia w zawodach efekty kształcenia.

Tak rozumiana swoboda organizowania procesu dydaktycznego w szkołach zawodowych daje możliwość bardziej realistyczne-

go i kompleksowego podejścia nauczycieli do planowania dydaktycznego, a tym samym wymusza na nich współodpowiedzialność za opracowaną dokumentację szkolną.

Nauczycielskie zespoły zadaniowe

Na temat tworzenia „nauczycielskich zespołów zadaniowych” czytamy w załącznikach do projektu rozporządzenia MEN w sprawie ramowych statutow publicznego przedszkola oraz publicznych szkół dotyczących funkcjonowania zasadniczych szkół zawodowych i technikum: *Dyrektor szkoły zasadniczej (technikum) może tworzyć spośród nauczycieli i specjalistów zespoły przedmiotowe lub inne zespoły problemowo-zadaniowe.*¹ W obecnie obowiązującym rozporządzeniu z dn. 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutow, w § 16.1 czytamy: *Nauczyciele prowadzący zajęcia w danym oddziale tworzą zespół, którego zadaniem jest w szczególności ustalenie dla danego oddziału zestawu programów nauczania z zakresu kształcenia ogólnego i z zakresu kształcenia zawodowego, z uwzględnieniem korelacji kształcenia ogólnego i kształcenia zawodowego*, a w § 16.2: *Dyrektor szkoły zawodowej może tworzyć zespoły*

¹ Projekt rozporządzenia MEN w sprawie ramowych statutow publicznego przedszkola oraz publicznych szkół.

wychowawcze, zespoły przedmiotowe lub inne zespoły problemowo-zadaniowe. Pracą zespołu kieruje przewodniczący powoływany przez dyrektora szkoły, na wniosek zespołu².

Obecnie w szkołach zawodowych nauczyciele współpracują w ramach zespołów przedmiotowych. Należy jednak dokonać analizy zakresu ich dotychczasowych działań w odniesieniu do potrzeb wynikających z wdrażania IV etapu reformy (kształcenia zawodowego). Może warto zastanowić się nad powołaniem takich zespołów, które będą miały za zadanie zaplanować proces dydaktyczny w miarę atrakcyjny dla uczniów i spełniający oczekiwania pracodawców. Oczywiście jest to możliwe, gdy szkoła skorzysta z przywileju autonomii zarządzania i działania.

Do jakich zadań mogą być powoływane nauczycielskie zespoły zadaniowe w świetle zmian wynikających z reformy kształcenia zawodowego?

Do takich, w których nauczyciele będą przygotowywali własne rozwiązania organizacyjne procesu dydaktycznego, opierając się na rozporządzeniach MEN w sprawie:

- *klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego z dn. 23 grudnia 2011 r.;*
- *podstawy programowej kształcenia w zawodach z dn. 7 lutego 2012 r.;*
- *kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych z dn. 11 stycznia 2012 r.;*
- *ramowych planów nauczania w szkołach publicznych z dn. 7 lutego 2012 r.;*
- *ramowych statutów publicznego przedszkola oraz szkół publicznych (projekt).*

Dzięki autonomii pracy szkół utworzenie zespołów (ich rodzaj i liczba) leży w ge-

stii dyrektora szkoły i jest zależne od przyjętej koncepcji oraz wizji planowania procesu dydaktycznego. W przypadku organizowania procesu dydaktycznego mogą to być zespoły zadaniowe do spraw:

- tworzenia szkolnych planów nauczania,
- korelowania treści kształcenia,
- konstruowania programów nauczania,
- wdrażania i ewaluacji szkolnego zestawu programów nauczania.

Jakie zadania może realizować zespół nauczycieli ds. tworzenia szkolnych planów nauczania?

Szkoła zawodowa od września 2012 r. ma osiągać efekty kształcenia zapisane w podstawie programowej kształcenia w zawodach (jest to nowe podejście związane z osiąganiem przez uczniów celów kształcenia). Zgodnie z przyjętą metodologią przez efekty kształcenia rozumie się tu *precyzyjny opis tego, co uczeń uczestniczący w procesie kształcenia wie, rozumie i potrafi wykonać, nie później niż pod koniec danego etapu edukacyjnego, po opanowaniu wiedzy, umiejętności zawodowych oraz kompetencji personalnych i społecznych właściwych dla danej kwalifikacji*³. Jak będzie przebiegał cykl kształcenia związany z realizacją efektów kształcenia, zależec będzie wyłącznie od wizji pracy szkoły, od kadry pedagogicznej, od możliwości i zasobów materialnych szkoły.

Szkolny plan nauczania powinien być spójny merytorycznie i uwzględniać:

- jednolitą strukturę realizacji efektów kształcenia (przedmiotową, modułową lub blokową),
- korelację międzyprzedmiotową (kształcenia ogólnego z kształceniem zawodowym

² Rozporządzenie MEN w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół z dn. 21 maja 2001 r.

³ Nowa podstawa programowa kształcenia w zawodach. Materiał metodyczny dla autorów. MEN, Warszawa 2010 r.

oraz kształcenia zawodowego teoretycznego z praktycznym),

- kolejność nabywania kwalifikacji zawodowych (w całym cyklu kształcenia).

Udział nauczycieli, specjalistów w współtworzeniu planu z dyrekcją szkoły będzie konieczny.

Jakie zadania może realizować zespół nauczycieli ds. korelowania treści kształcenia?

W procesie kształcenia zawodowego ważne jest integrowanie i korelowanie kształcenia ogólnego i zawodowego, w tym doskonalenie kompetencji kluczowych nabytych w procesie kształcenia ogólnego, z uwzględnieniem niższych etapów edukacyjnych⁴. Aby działać zgodnie z rozporządzeniem MEN w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach, nauczyciele na etapie planowania powinni dokonać wnikliwej analizy wiedzy i umiejętności zapisanej w formie efektów kształcenia:

- wspólnych dla wszystkich zawodów,
- wspólnych dla zawodów w ramach obszaru kształcenia stanowiących podbudowę do kształcenia w zawodzie lub grupie zawodów,
- właściwych dla kwalifikacji wyodrębnionych w zawodzie,

a następnie zsynchronizować zbliżone do siebie elementy i treści z różnych przedmiotów, w tym również przedmiotów ogólnokształcących, poprzez wyprzedzenie lub zbieżne realizowanie tematów. Takie podejście wymaga przede wszystkim współpracy merytorycznej zespołu nauczycieli kształcenia zawodowego

przewidzianego dla danej klasy, którzy określą przydatność wiedzy z zakresu przedmiotów ogólnokształcących do realizowania treści kształcenia zawodowego. Kolejnym krokiem jest wypracowanie z nauczycielami kształcenia ogólnego chronologii realizacji tematów i integracji merytorycznej treści programowych.

Jakie zadania może realizować zespół nauczycieli ds. konstruowania programów nauczania?

Program nauczania dla zawodu należy traktować jako zestaw zamierzonych efektów pedagogicznych, opisanych w różnych układach: przedmiotowym, modułowym lub blokowym.

Program nauczania dla zawodu (...) w § 5.2 zawiera:

- *szczegółowe cele kształcenia określające wiadomości i umiejętności, które powinny być opanowane przez ucznia,*
- *treści kształcenia w formie haseł programowych, powiązane ze szczegółowymi celami kształcenia,*
- *wskazówki metodyczne dotyczące realizacji programu,*
- *propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania osiągnięć ucznia.*⁵

Dobry program nauczania dla zawodu powinien tworzyć spójną całość z przyjętym szkolnym planem nauczania, być zgodny z jego strukturą i kolejnością realizacji efektów kształcenia w całym cyklu nauczania oraz uwzględniać korelację kształcenia ogólnego z kształceniem zawodowym. Tak duża liczba aspektów, które powinny być brane pod uwagę w programie nauczania powoduje, że nie jest możliwe

⁴ Rozporządzenie MEN w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach z dn. 7 lutego 2012 r., s. 5.

⁵ Rozporządzenie MEN w sprawie dopuszczenia do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczenie do użytku szkolnego podręczników z dn. 8 czerwca 2009 r.

opracowanie wzorcowego programu, który byłby przyjęty do realizacji przez szkoły zawodowe w całej Polsce. Szkoły zawodowe powinny na swoje potrzeby opracowywać własne programy nauczania, ewentualnie modyfikować przykładowe. Także w tym przypadku nauczyciele muszą te prace wykonywać zespołowo.

Jakie zadania może realizować zespół nauczycieli ds. wdrażania i ewaluacji szkolnego zestawu programów nauczania?

Nowa koncepcja pracy szkoły zawodowej zakłada kształcenie, którego wynikiem są realne efekty osiągane przez uczących się. Program nauczania przyjęty do realizacji powinien podlegać bieżącej ewaluacji, biorącej pod uwagę szczegółowe cele kształcenia, sprawność nauczania, wprowadzanie korekt zapisu itp. Tak prowadzony monitoring mogą zrobić tylko realizatorzy programów, a więc wszyscy nauczyciele prowadzący zajęcia w cyklu nauczania.

Podsumowanie

Powierzenie nauczycielom szkół zawodowych nowych obowiązków jest podyktowane chęcią podniesienia skuteczności edukacyjnej na IV etapie reformy oświaty poprzez wyposażenie absolwentów w określone kompetencje zawodowe i personalne zgodne z potrzebami społecznymi, gospodarczymi i kulturowymi.

Zwiększenie swobody działania pracy szkół dotyczyć będzie: korelowania treści nauczania przedmiotów ogólnokształcących z efektami kształcenia przedmiotów zawodowych, tworzenia nowych szkolnych planów nauczania oraz konstruowania własnych programów nauczania dla zawodu lub modyfikacji istniejących. To samodecydowanie o sposobie uczenia w szkole wymagać będzie od nauczycieli podejmowania działań w sposób kompleksowy i zespołowy.

Maria Kaczmarek jest konsultantem w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach.

Z oferty RODN „WOM” w Katowicach na rok szkolny 2011/2012

Kurs doskonalący:

- ***Tworzenie programów nauczania kursowego do kwalifikacji zawodowych***

Kontakt: Maria Kaczmarek, tel.: (32) 259 98 48, e-mail: mkaczmarek@womkat.edu.pl

Warsztaty komercyjne:

- ***Interpretacja tworzenia planów nauczania z uwzględnieniem kształcenia zawodowego***
- ***Kształcenie zawodowe z uwzględnieniem korelacji przedmiotów ogólnych i zawodowych***
- ***Podstawowe obszary modernizacji kształcenia zawodowego***

Kontakt: Maria Kaczmarek, tel.: (32) 259 98 48, e-mail: mkaczmarek@womkat.edu.pl

Jerzy Kropka

Zmiany w kształceniu zawodowym – od czego zacząć

Kolejny etap reformy edukacji dotrze do szkół ponadgimnazjalnych za kilka miesięcy. We wrześniu 2012 roku naukę w tych szkołach rozpoczną absolwenci gimnazjów kształcenia zgodnego z nową podstawą programową. Pierwsze zmiany przyniosła *Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. nr 205 poz. 1206). Kolejne zostały zapisane w kilku rozporządzeniach; są to:

1. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2011 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego* (Dz. U. z 2012 r. nr 2, poz. 7),
2. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach* (Dz. U. nr 34, poz. 184),
3. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 stycznia 2012 r. w sprawie egzaminów eksternistycznych* (Dz. U. nr 34, poz. 188),
4. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 stycznia 2012 r. w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych* (Dz. U. nr 34, poz. 186),
5. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych* (podpisane 20 stycznia 2012 r.).

Co to oznacza dla kształcenia zawodowego? Likwidację niektórych typów szkół,

likwidację kilkunastu zawodów, łączenie lub dzielenie innych i wprowadzenie nowych zawodów, nową podstawę programową kształcenia we wszystkich zawodach, nowe ramowe plany nauczania, możliwość prowadzenia kwalifikacyjnych kursów zawodowych... A w konsekwencji konieczność dostosowania szkół do zmienionych warunków: wprowadzenie nowych szkolnych planów nauczania, opracowanie nowych programów nauczania, uwzględnienie korelacji między kształceniem ogólnym i zawodowym i wiele innych działań.

Poniżej zamieszczamy (w wielkim skrócie) najbardziej istotne zmiany w kształceniu zawodowym wynikające z ustawy i nowych rozporządzeń.

Jakie zmiany wprowadzają nowe akty prawne

Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. nr 205 poz. 1206).

Zgodnie z ustawą likwidacji ulegną niektóre typy szkół, w tym trzyletnie liceum profilowane dla młodzieży, trzyletnie technikum uzupełniające dla młodzieży, zasadnicza szkoła zawodowa dla dorosłych, technikum dla dorosłych czy liceum profilowane dla dorosłych. W tych szkołach z dniem 1 września 2012 r. likwiduje się klasę pierwszą. Rok później, 1 września 2013 r., likwiduje się klasę

pierwszą w technikum uzupełniającym dla dorosłych. Okres nauczania w zasadniczej szkole zawodowej wyniesie 3 lata niezależnie od zawodu.

Oczywiście uczniowie, którzy zostali przyjęci do szkoły w tym roku szkolnym lub wcześniej, ukończą naukę według dotychczasowych zasad – kształcenie w tych zawodach prowadzi się do zakończenia cyklu kształcenia. To samo dotyczy dotychczasowych 2-letnich zasadniczych szkół zawodowych.

Wprowadza się nową formę kształcenia – kwalifikacyjny kurs zawodowy. Program nauczania będzie w tym przypadku uwzględniał podstawę programową kształcenia w zakresie jednej kwalifikacji, a ukończenie kursu umożliwi przystąpienie do egzaminu w zakresie tej kwalifikacji. Kwalifikacyjne kursy zawodowe będą mogły być prowadzone między innymi przez publiczne i niepubliczne szkoły zawodowe.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2011 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego (Dz. U. z 2012 r. nr 2, poz. 7)

Nowa klasyfikacja zawodów zacznie obowiązywać **od 1 września 2012 r.** Jakie zmiany wprowadzono w stosunku do obecnej klasyfikacji? Kilkanaście dotychczasowych zawodów z niej zniknęło, co oznacza, że 1 września 2012 r. nie będzie rekrutacji do klas prowadzących naukę tych zawodów. W kilku przypadkach zawód pozostał pod zmienioną nazwą – np. dotychczasowy zawód murarz zmienił nazwę na murarz-tylnikarz. Niektóre zawody zostały połączone i nadano im inną nazwę – zawody posadczkarz, technolog robót wykończeniowych

w budownictwie oraz malarz-tapeciarz np. zostały połączone w nowy zawód monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie, a zawody technik organizacji usług gastronomicznych, technik żywienia i gospodarstwa domowego oraz kucharz w nowy zawód technik żywienia i usług gastronomicznych.

Wszystkie zawody otrzymały nowe symbole cyfrowe. Sześciocyfrowe symbole zawodów szkolnych są zgodne z symbolem cyfrowym zawodu przyjętym w klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy.

W nowej klasyfikacji znajdziemy (tak jak poprzednio) wnioskodawców, czyli ministrów, na wniosek których wprowadzono zawody do klasyfikacji oraz (to nowość) obszary kształcenia, do których są przypisane poszczególne zawody. Wyodrębniono osiem obszarów kształcenia:

- 1) administracyjno-usługowy (A),
- 2) budowlany (B),
- 3) elektryczno-elektroniczny (E),
- 4) mechaniczny i górniczo-hutniczy (M),
- 5) rolniczo-leśny z ochroną środowiska (R),
- 6) turystyczno-gastronomiczny (T),
- 7) medyczno-społeczny (Z),
- 8) artystyczny (S).

Warto pamiętać nazwę obszaru i jego symbol literowy. Ułatwi nam to „poruszanie się” po nowej podstawie programowej kształcenia w zawodach i wyszukanie informacji o zawodzie, który nas interesuje.

W następnych kolumnach tabelarycznej części rozporządzenia (tzw. *Klasyfikacji właściwej*) znajdziemy informacje o typach szkół ponadgimnazjalnych, w których może odbywać się kształcenie w danym zawodzie, tj. trzyletniej zasadniczej szkole zawodowej,

czteroletnim technikum oraz szkole policealnej.

Klasyfikacja zawodów szkolnictwa zawodowego określa kwalifikacje wyodrębnione i nazwane dla poszczególnych zawodów. Dla 23 zawodów wyodrębniono trzy kwalifikacje, a dla 72 zawodów dwie kwalifikacje. Pozostałe zawody obejmują jedną kwalifikację (98 zawodów) lub nie mają wyodrębnionych kwalifikacji (7 zawodów szkolnictwa artystycznego).

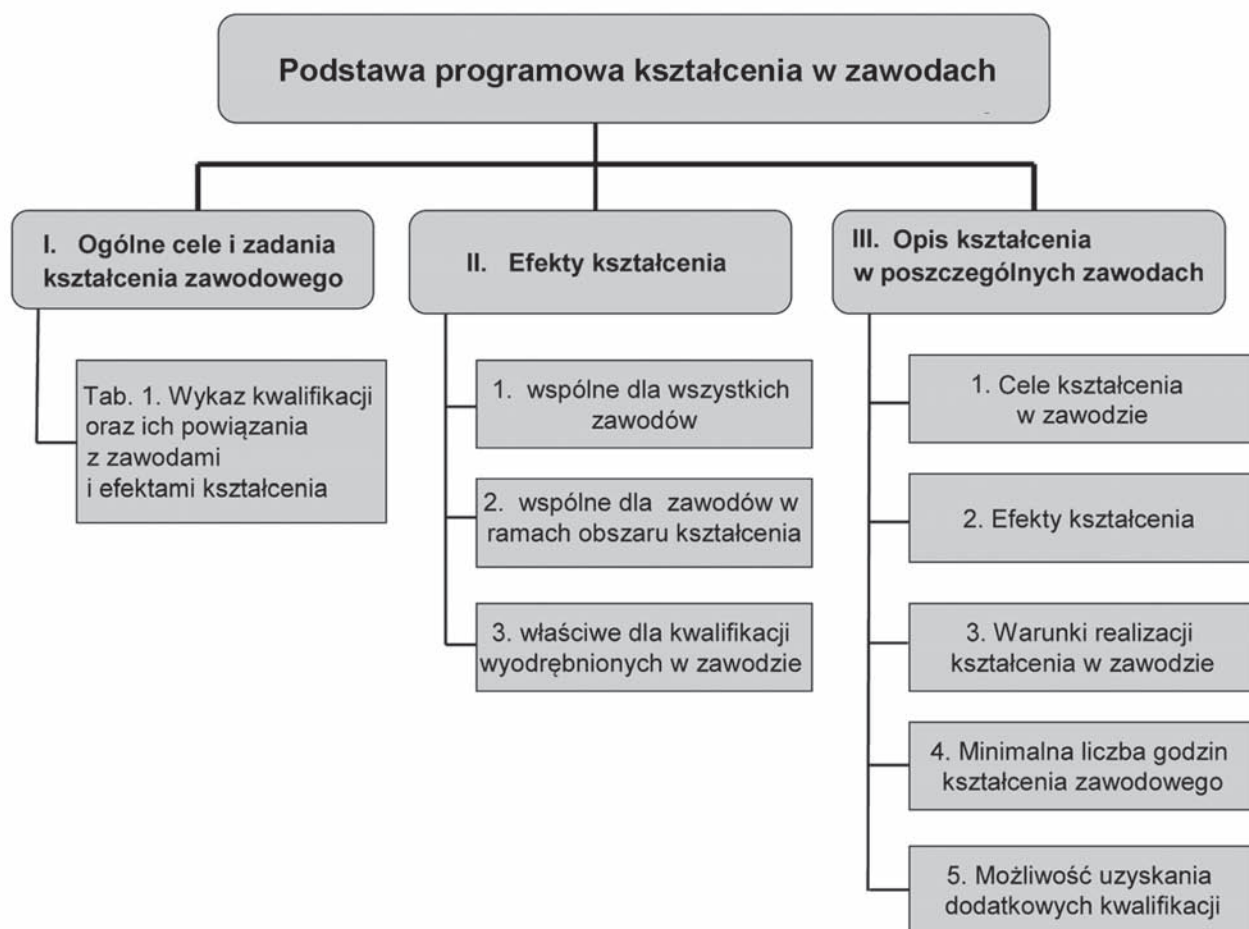
Klasyfikacja wskazuje również kwalifikacje, dla których przewidziano możliwość prowadzenia kształcenia na kwalifikacyjnych kursach zawodowych oraz kwalifikacje,

dla których nie przewidziano takiej możliwości.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach (Dz. U. nr 34, poz. 184)

Dotychczas podstawa programowa dla każdego zawodu była oddzielnym dokumentem. Nowe rozporządzenie zastępuje wszystkie wcześniejsze, a *Podstawa programowa kształcenia w zawodach* będąca do niego załącznikiem jest dokumentem bardzo obszernym (613 stron) i posługiwanie się nim wymaga znajomości jego struktury (wykres 1).

Wykres 1. Podstawa programowa kształcenia w zawodach

Część I *Podstawy programowej kształcenia w zawodach* zawiera **ogólne cele i zadania kształcenia zawodowego**, wyjaśnienia kodów używanych w podstawie oraz tabelę z wykazem kwalifikacji i ich powiązaniem z zawodami i efektami kształcenia.

W części II znajdziemy **efekty kształcenia**:

- 1) wspólne dla wszystkich zawodów,
- 2) wspólne dla zawodów w ramach obszarów kształcenia,
- 3) właściwe dla kwalifikacji wyodrębnionych w zawodach.

Część III zawiera **opis kształcenia w poszczególnych zawodach**, w tym:

1. Cele kształcenia w zawodzie.
2. Efekty kształcenia z podziałem na:
  - 1) efekty kształcenia wspólne dla wszystkich zawodów,
  - 2) efekty kształcenia wspólne dla zawodów w ramach obszaru kształcenia, stanowiące podbudowę do kształcenia w zawodzie lub grupie zawodów (w skrócie PKZ);
  - 3) efekty kształcenia właściwe dla kwalifikacji wyodrębnionych w zawodzie.
3. Warunki realizacji kształcenia w zawodzie.
4. Minimalną liczbę godzin kształcenia zawodowego z podziałem na:
  - 1) efekty kształcenia wspólne dla wszystkich zawodów oraz efekty kształcenia wspólne dla zawodów w ramach obszaru kształcenia,
  - 2) efekty kształcenia dla poszczególnych kwalifikacji wyodrębnionych w zawodzie.

5. Możliwości uzyskiwania dodatkowych kwalifikacji w zawodach w ramach obszaru kształcenia określonego w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego.

Tworząc podstawę programową kształcenia w wybranym zawodzie, musimy „połączyć” elementy znajdujące się w różnych częściach *Podstawy programowej kształcenia w zawodach*. Możemy też skorzystać z podstaw programowych dla każdego zawodu opracowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Edukacji Zawodowej i Ustawicznej, a zamieszczonych na stronie <http://www.koweziu.edu.pl>.

Nowe podstawy programowe obowiązują **od 1 września 2012 r.**

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (podpisane 20 stycznia 2012 r.)

Ramowy plan nauczania zawiera m.in.:

- minimalny wymiar godzin na realizację obowiązkowych zajęć edukacyjnych,
- tygodniowy wymiar godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych dla uczniów (słuchaczy) poszczególnych klas.

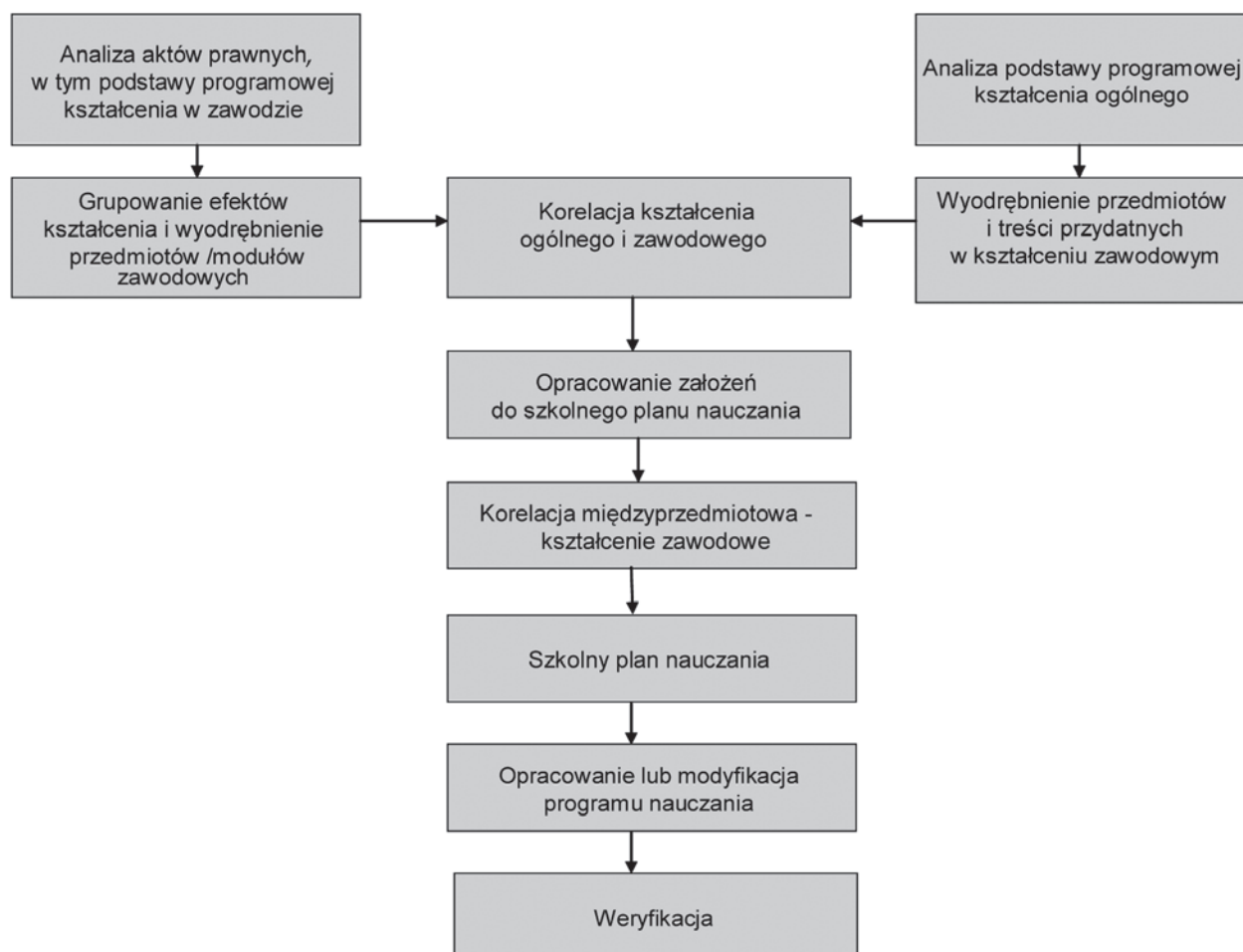
Szczegółowe informacje można znaleźć w załącznikach do rozporządzenia:

- dla zasadniczej szkoły zawodowej – załącznik nr 6,
- dla technikum – załącznik nr 8,
- dla szkoły policealnej – załącznik nr 9,
- dla szkoły policealnej dla dorosłych – załącznik nr 13.

Ramowe plany nauczania obowiązują **od 1 września 2012 r.**

Od aktów prawnych do szkolnego programu nauczania

Wykres 2. Ciąg działań związanych z przygotowaniem do wdrożenia nowej podstawy programowej

Krok 1. Analiza aktów prawnych

Rozpocznijmy od nowej **klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego**. Sprawdzamy, czy interesujące nas zawody pozostały w wykazie pod dotychczasowymi nazwami, w jakich typach szkół może się odbywać kształcenie i jakie kwalifikacje w nich wyodrębniono.

W **ramowych planach nauczania** sprawdzamy tygodniowy wymiar godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych dla uczniów poszczególnych klas i minimalny wymiar godzin na realizację poszczególnych obowiąz-

kowych zajęć edukacyjnych, w tym liczbę godzin przeznaczonych na kształcenie zawodowe teoretyczne i praktyczne. W zasadniczej szkole minimalny wymiar godzin na realizację kształcenia zawodowego teoretycznego wynosi 630 godzin, a kształcenia zawodowego praktycznego – 970 godzin. W technikum na kształcenie teoretyczne i praktyczne przewidziano po 735 godzin, a w szkole policealnej po 800 godzin.

Uwaga: W oddziałach szkół prowadzących kształcenie zawodowe na podstawie moduło-

wego programu nauczania minimalny wymiar godzin na kształcenie zawodowe jest sumą minimalnych wymiarów godzin na kształcenie zawodowe teoretyczne i kształcenie zawodowe praktyczne. W kształceniu modułowym nie ma podziału na kształcenie teoretyczne i praktyczne.

Podstawa programowa kształcenia w zawodzie zawiera ogólne cele i zadania kształcenia zawodowego oraz:

- 1) cele kształcenia w zawodzie,
- 2) efekty kształcenia:
  - a) wspólne dla wszystkich zawodów,
  - b) wspólne dla zawodu w ramach obszaru kształcenia,
  - c) właściwe dla zawodu, opisane w kwalifikacjach wyodrębnionych w tym zawodzie;
- 3) warunki realizacji kształcenia w zawodzie:
  - a) pomieszczenia dydaktyczne (pracownie, warsztaty) i ich wyposażenie,
  - b) miejsce odbywania i warunki realizacji kształcenia praktycznego,
  - c) czas trwania i warunki organizowania praktyk zawodowych;
- 4) minimalną liczbę godzin kształcenia zawodowego z podziałem na:
  - a) efekty kształcenia wspólne dla wszystkich zawodów oraz efekty kształcenia wspólne dla zawodów w ramach obszaru kształcenia,
  - b) efekty kształcenia dla poszczególnych kwalifikacji wyodrębnionych w zawodzie;
- 5) możliwości uzyskiwania dodatkowych kwalifikacji w zawodach w ramach obszaru kształcenia, określonego w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego (jeżeli taka możliwość istnieje).

Efekty kształcenia wspólne dla wszystkich zawodów to:

- BHP – bezpieczeństwo i higiena pracy,
- PDG – podejmowanie i prowadzenie działalności gospodarczej,
- JOZ – język obcy ukierunkowany zawodowo,
- KPS – kompetencje personalne i społeczne,
- OMZ – organizacja pracy małych zespołów (wyłącznie dla zawodów nauczanych na poziomie technika).

Efekty kształcenia wspólne dla zawodu w ramach obszaru kształcenia są oznaczone literami PKZ (podbudowa do kształcenia w zawodzie), symbolem obszaru kształcenia (duża litera) i małą literą (kolejna litera alfabetu), na przykład PKZ(B.e).

Efekty kształcenia dla poszczególnych kwalifikacji wyodrębnionych w zawodzie są oznaczone symbolem obszaru kształcenia i kolejnym numerem, np. B.12.

Proces kształcenia powinien zapewnić osiągnięcie **wszystkich** efektów kształcenia, ale żaden dokument nie określa, w jaki sposób należy podzielić godziny kształcenia zawodowego na przedmioty lub moduły. W tym zakresie autonomiczną decyzję podejmuje szkoła. Aby decyzja była racjonalna, należy wykonać kolejne kroki.

Krok 2. Grupowanie efektów kształcenia w logiczną całość i wyodrębnianie przedmiotów (modułów) kształcenia zawodowego

Głównym kryterium takiego grupowania jest podobieństwo efektów kształcenia – przedmioty (lub moduły) powinny tworzyć logiczną całość. W procesie wyodrębniania przedmiotów pomocna będzie ponowna ana-

liza podstawy programowej. Cele kształcenia w zawodzie są zapisane jako zadania zawodowe absolwenta szkoły i właśnie one mogą stanowić jedno z kryteriów wyodrębniania (i nazywania) przedmiotów lub modułów. Innym mogą być kwalifikacje wyodrębnione w zawodzie i ich nazwy, fragmenty kwalifikacji (w postaci tzw. jednostek uczenia się) oraz efekty kształcenia wspólne dla wszystkich zawodów (szczególnie BHP, PDG i JOZ). Należy podkreślić, że nie ma uniwersalnej metody postępowania w tym przypadku. Istotny jest zarówno zawód, jak i uwarunkowania organizacyjne oraz kadrowe. Być może inną decyzję podejmie duża szkoła posiadająca liczne wyspecjalizowane pracownie i zatrudniająca wielu nauczycieli specjalizujących się w wybranych, wąskich obszarach, a inną szkoła mająca pracownie wielofunkcyjne i zatrudniająca mniej nauczycieli kształcenia zawodowego.

Wyodrębnionym przedmiotom przyporządkowujemy nazwę oraz wstępnie określamy liczbę godzin potrzebnych na ich realizację.

Krok 3. Korelacja kształcenia ogólnego z kształceniem zawodowym

W podstawie programowej kształcenia w zawodach znajduje się następujący zapis: *W procesie kształcenia zawodowego ważne jest integrowanie i korelowanie kształcenia ogólnego i zawodowego, w tym doskonalenie kompetencji kluczowych nabytych w procesie kształcenia ogólnego, z uwzględnieniem niższych etapów edukacyjnych. Odpowiedni poziom wiedzy ogólnej powiązanej z wiedzą zawodową przyczyni się do podniesienia poziomu umiejętności zawodowych absolwentów szkół kształcących w zawodach, a tym*

samym zapewni im możliwość sprostania wyzwaniom zmieniającego się rynku pracy. Korelacja przedmiotów ogólnych i zawodowych jest ważna dla procesu dydaktycznego, gdyż przedmioty ogólne, zwłaszcza te realizowane w zakresie rozszerzonym, mogą stanowić podbudowę dla kształcenia zawodowego.

Korelacja przedmiotów ogólnych i zawodowych jest to proces synchronizacji zbliżonych do siebie elementów i treści z różnych przedmiotów przez wyprzedzenie lub zbieżność pewnych tematów. Korelacja może oznaczać również merytoryczne wiązanie treści z różnych przedmiotów i tworzenie układów integrujących w sobie treści tych przedmiotów.

Proces korelowania kształcenia ogólnego i zawodowego należy rozpocząć od analizy podstawy programowej kształcenia ogólnego ze szczególnym uwzględnieniem przedmiotów kształcenia ogólnego stanowiących podbudowę do kształcenia w zawodzie. Analizę taką prowadzimy zarówno dla zawodów na poziomie ZSZ, jak i technikum. W przypadku technikum dokonujemy również wyboru dwóch przedmiotów do realizacji na poziomie rozszerzonym.

Następnie formułujemy oczekiwania w stosunku do przedmiotów ogólnokształcących w zakresie niezbędnego wsparcia ze strony tych przedmiotów przy realizacji podstawy programowej kształcenia w zawodzie. Oczekiwania te mogą dotyczyć:

- dopasowania kolejności i terminu realizacji poszczególnych działów i treści wybranych przedmiotów ogólnokształcących do potrzeb określonych przez nauczycieli kształcenia zawodowego,
- dodatkowego uzupełnienia treści programowych o takie, które nie występują

w podstawie programowej, a ich znajomość jest konieczna do osiągnięcia określonych efektów kształcenia,

- wprowadzenia do wybranych przedmiotów ogólnokształcących pojęć używanych w kształceniu zawodowym lub ich ujednolicenia.

Krok 4. Opracowanie wstępnych założeń do szkolnego planu nauczania

Założenia dotyczą:

- wyboru przedmiotów ogólnokształcących realizowanych w zakresie rozszerzonym,
- wskazówek dotyczących terminu ich realizacji (w której klasie, ile godzin),
- pozostałych przedmiotów ogólnokształcących wymagające korelacji z kształceniem zawodowym.

Krok 5. Opracowanie założeń korelacji w obrębie programu nauczania dla zawodu

Ten etap rozpoczynamy analizą efektów kształcenia w przedmiotach zawodowych. Określamy pożądaną kolejność osiągania efektów kształcenia, a w konsekwencji stwierdzamy, które przedmioty muszą być prowadzone w określonej kolejności, a które mogą być realizowane równocześnie.

W przypadku programu przedmiotowego założenia korelacji dotyczą również kształcenia teoretycznego i praktycznego. W szczególności należy zwrócić uwagę na realizację przedmiotów teoretycznych przygotowujących ucznia do wykonywania ćwiczeń na przedmiotach praktycznych typu „pracownia”. Problem ten nie występuje w przypadku programu o strukturze modułowej. Istotą kształcenia modułowego jest integracja teorii i praktyki w każdym elemencie programu.

Krok 6. Opracowanie szkolnego planu nauczania

Wynikiem analiz przeprowadzonych wcześniej jest szkolny plan nauczania. Zawiera on przedmioty ogólne i przedmioty zawodowe (lub moduły w przypadku kształcenia modułowego). Jego struktura wynika z planu ramowego, ale ustalenie ostatecznej liczby godzin poszczególnych przedmiotów oraz kolejności ich realizacji leży w gestii szkoły.

Sprawdzając zgodność planu nauczania z odpowiednim załącznikiem do *Rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania*, zwracamy uwagę na zachowanie:

- minimalnej liczby godzin przeznaczonych na poszczególne przedmioty kształcenia ogólnego (przedmioty w zakresie podstawowym, rozszerzonym i przedmioty uzupełniające),
- minimalnej liczby godzin przeznaczonych na kształcenie zawodowe teoretyczne i praktyczne,
- tygodniowego wymiaru godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych dla uczniów poszczególnych klas.

Na stronie internetowej Krajowego Ośrodka Wsparcia Edukacji Zawodowej i Ustawicznej (<http://www.koweziu.edu.pl>) zaczęły się ukazywać przykładowe szkolne plany nauczania dla poszczególnych zawodów.

Krok 7. Przygotowanie do tworzenia programów nauczania

Przed przystąpieniem do tworzenia lub modyfikacji programu nauczania dla zawodu warto przeczytać *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do*

użytku szkolnego podręczników (Dz. U. nr 89, poz. 730). Zgodnie z nim program nauczania dla zawodu może być dopuszczony do użytku w szkole, jeżeli (§ 5.1):

1) stanowi zbiór usystematyzowanych, **celowych układów umiejętności i treści nauczania, ujętych w podstawie programowej kształcenia w zawodzie** (...) wraz ze wskazówkami dotyczącymi realizacji procesu kształcenia i oceniania osiągnięć edukacyjnych ucznia,

2) zawiera:

a) programy nauczania poszczególnych przedmiotów zawodowych, bloków tematycznych, modułów lub innych układów treści, obejmujące:

- szczegółowe cele kształcenia określające wiadomości i umiejętności, które powinny być opanowane przez ucznia,
- treści kształcenia w formie haseł programowych, powiązane ze szczegółowymi celami kształcenia,
- wskazówki metodyczne dotyczące realizacji programu,
- propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania osiągnięć ucznia,

b) propozycje planu lub planów nauczania dla zawodu (...) opracowane na podstawie ramowych planów nauczania, określonych w przepisach w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych;

3) jest poprawny pod względem merytorycznymi dydaktycznym.

* * *

Konsultanci Pracowni Edukacji Zawodowej i Międzykulturowej RODN „WOM” w Katowicach proponują nauczycielom kształcenia zawodowego pomoc w realizacji opisanych działań wiążących się z wdrożeniem nowej podstawy programowej w formie konsultacji, warsztatów i szkoleń rad pedagogicznych. Zapraszamy również do współpracy w ramach Klubu Twórczego Nauczyciela Kształcenia Zawodowego oraz Klubu Doradcy i Lidera Kształcenia Zawodowego. Bieżące informacje i terminy spotkań znajdują Państwo na stronie internetowej RODN „WOM” w zakładce „Kluby Nauczyciela”.

Literatura:

Grządziel H., Kos-Górczyńska I., Stańczyk A., Szczur A.: *Przewodnik dla nauczycieli w zakresie prowadzenia korelacji*

przedmiotów ogólnych i zawodowych. Warszawa 2011. Wersja elektroniczna na stronie <http://www.koweziu.edu.pl>.

dr Jerzy Kropka jest konsultantem w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach.

Łucja Staniczkowa

Karol Godula, król cynku. Dwa projekty wokół pracy jako wartości¹

Motto:

Rozumem i pracą żął swe miliony
(N. Bonczyk: *Stary kościół miechowski*)

Przedstawione niżej projekty służą upowszechnieniu wiedzy o Karolu Goduli przez praktyczną realizację projektu edukacyjnego. Można je z powodzeniem wykorzystać do pracy z uczniami w gimnazjum.

Projekt I

Temat projektu:

Karol Godula – człowiek sukcesu

Cel i zadania projektu:

1. Upowszechnienie wiedzy o niezwyklej postaci Karola Goduli.
2. Wskazanie na wzorce postępowania: rzetelnej pracy i systematycznego kształcenia się.
3. Zapoznanie z mechanizmem powstawania legendy.
4. Kształcenie umiejętności wynikających z metody projektu (m.in. samodzielności w pracy, podejmowania decyzji, pracy w zespole, oceniania swojej pracy).
5. Kształtowanie postaw wynikających z metody projektu: odpowiedzialności, systematyczności, współdziałania.
6. Rozwijanie i promowanie indywidualnych zdolności i predyspozycji uczniów.

Tematy i zadania do wykonania przez poszczególne zespoły

I. Legendy o Karolu Goduli – konkurs na piękną opowieść (pisaną i mówioną).

1. Poznanie legend zawartych m.in. w pozycjach: G. Morcinek: *Pokład Joanny. Gawędy z przeszłości Górnego Śląska*, pod red. Wiesławy Korzeniowskiej. Opole 1990; J. Dworak: *Karol Godula*. Opole 1995, rozdz. *Legendy wokół Karola Goduli*.
2. Przygotowanie własnych tekstów opartych na legendach (rymowanych, dramatycznych, poetyckich, baśniowych).
3. Zgromadzenie lub wykonanie ilustracji do legend, komiksu.
4. Wydanie tekstów w postaci broszury z ilustracjami.
5. Recytacja (inscenizacja) tekstów podczas szkolnej uroczystości (np. sesji).

II. Biografia naukowa Karola Goduli – kalendarium życia i działalności na tle wydarzeń w Europie i na Śląsku.

1. Zebranie informacji (J. Dworak: *Karol Godula*. Opole 1995; Wikipedia, i in.).
2. Wykonanie kalendarium (poniżej przykład opracowania jednego wydarzenia).

¹ Od Redakcji: niniejszy artykuł zawiera propozycje projektów, jakie autorka przedstawiła podczas konferencji pt. *Przemysł – przeszłość?*, która odbyła się 14 listopada 2011 r. w RODN „WOM” w Katowicach w ramach programu *Regionalizm w szkole*.

Data	Wydarzenie w historii Europy i Śląska	Wydarzenie z życia Karola Goduli
1848 r.	– Wiosna Ludów w Europie – Powołano pierwsze parlamenty w Europie (Niemcy, Austria, Węgry) – W Londynie Karol Marks i Fryderyk Engels ogłosili <i>Manifest komunistyczny</i> – 21 lipca – ksiądz Józef Szafranek w niemieckim Zgromadzeniu Narodowym zgłosił 8 postulatów dotyczących ochrony praw Polaków na Górnym Śląsku.	Śmierć Karola Goduli. Ciało pochowano we Wrocławiu. Jego majątek w chwili śmierci szacowano na ..... Zgodnie z testamentem spadkobierczynią została Joanna Gryzik ..... Ekshumacja i przewiezienie zwłok na cmentarz w Szombierkach nastąpiło w roku..... z inicjatywy .....

III. Kariera finansowa Karola Goduli – wykresy statystyczne (na podstawie: J. Dworak: *Karol Godula*. Opole 1995; Wikipedia; *Niezwykłe dzieje testamentu Karola Goduli*. Muzeum w Zabrze, 1995)

1. Zebranie informacji na temat wzrostu dochodów K. Goduli w poszczególnych okresach.
2. Wyrażenie tych wartości w nominałach współczesnych (przeliczenie np. w stosunku do wartości 1 cetnara pszenicy).
3. Sporządzenie wykresu liniowego ilustrującego wzrost fortuny na przestrzeni lat.
4. Sporządzenie wykresu słupkowego ilustrującego wzrost dochodów z poszczególnych gałęzi przemysłu w poszczególnych latach.
5. Umieszczenie materiałów na planszach i ich prezentacja podczas sesji lub w Web-Queście.
6. Podsumowanie realizacji projektu; samoocena i ocena pracy poszczególnych członków zespołu.
7. Sprawozdanie (pisemne) z realizacji projektu.

IV. Posiadłości ziemskie Karola Goduli – wystawa (fotograficzna) – ilustrowana mapa (mapy Górnego Śląska, J. Dworak: *Karol Godula*. Opole 1995 i inne)

1. Zebranie informacji o posiadłościach ziemskich.

2. Domy, pałace i inne budowle należące do Karola Goduli.
3. Sporządzenie mapy posiadłości Karola Goduli i oznaczenie ilustracjami jego zakładów przemysłowych i budynków.
4. Prezentacja mapy podczas sesji bądź w Web-Queście.
5. Podsumowanie realizacji projektu; samoocena i ocena pracy poszczególnych członków zespołu.
6. Sprawozdanie (pisemne) z realizacji projektu.

V. Szkolna sesja naukowa lub Muzeum Karola Goduli (WebQuest).

1. Zaplanowanie tematu sesji, miejsca, czasu, adresatów, gości.
2. Ustalenie tematów referatów i pozyskanie referatów.
3. Zaplanowanie imprez towarzyszących (wystawy, prezentacje, poczęstunek i in.).
4. Zaplanowanie wydawnictwa pokonferencyjnego.
5. Zaplanowanie budżetu i źródeł finansowania.
6. Podział pracy w zespole, ustalenie etapów pracy, bieżący monitoring działań.
7. Wykonanie zaproszeń.
8. Reklama przedsięwzięcia – plastyczna, internetowa.
9. Podsumowanie realizacji projektu; samo-

ocena i ocena pracy poszczególnych członków zespołu.

Projekt II

Temat projektu: *Nauką i pracą ludzie się bogacą – debata oksfordzka jako metoda w edukacji regionalnej*

Cel i zadania projektu:

1. Wzbudzenie refleksji nad pracą jako wartością i jej rolą w życiu człowieka.
2. Kształcenie umiejętności artykułowania własnych sądów i przekonań, gromadzenia argumentów, korzystania z wielu źródeł informacji, formułowania konkluzji.
3. Zainteresowanie uczniów zasadami rzetelnej i kulturalnej debaty oraz wdrożenie ich do przestrzegania reguł debaty.

Plan realizacji projektu:

1. Zapoznanie uczniów (jednej lub kilku klas) z zasadami debaty oksfordzkiej².
2. Wybór tezy do debaty (np. *Żadna praca nie hańbi; Nauką i pracą ludzie się bogacą; Kto nie pracuje, niech nie je; Górnośląza-*

cy są pracowici; Praca błogosławieństwem (przekleństwem) człowieka.

3. Gromadzenie informacji na obronę i obalenie ustalonej tezy przez wszystkich uczniów.
4. Ustalenie składu dwóch trzyosobowych drużyn.
5. Przydział ról: marszałek debaty, sekretarz, „rada mędrców”, ekspert.
6. Losowanie przez drużyny stanowiska w debacie – za czy przeciw tezie.
7. Debata na forum klasy (szkoły) z zachowaniem reguł.
8. Wystąpienie eksperta.
9. Ogłoszenie werdyktu przez „radę mędrców” i głosowanie publiczności.
10. Ogłoszenie przez marszałka wyniku głosowania publiczności.
11. Podsumowanie realizacji projektu; wnioski do realizacji w przyszłości.
12. Ocena efektów w sferze własnego rozwoju intelektualnego i emocjonalnego uczniów.
13. Sprawozdanie z realizacji projektu.

dr Lucja Staniczakowa jest autorką programu edukacji regionalnej i książki: *„Herosi i chachary. Portret Górnoślązaka w literaturze i publicystyce dwudziestolecia międzywojennego”*.

Z oferty RODN „WOM” w Katowicach na rok szkolny 2011/2012

Szkolenia dla rad pedagogicznych:

- *Projekt edukacyjny w praktyce. Przygotowanie i realizacja projektu zespołowego*
- *Projekty edukacyjne, innowacje i eksperymenty pedagogiczne*

Kontakt: Anna Czarlińska-Wężyk, tel.: (32) 258 13 97 w. 223, e-mail: aczarli@womkat.edu.pl

² Debata oksfordzka jest wyczerpująco opisana w tekstach dostępnych w Internecie. Można także obejrzeć taką debatę podczas Śląskiego Turnieju Debat Oksfordzkich (www.turniej-debat-oksfordzkich.c0.pl).

Krystyna Osińska-Francuz

Trwają protesty przeciwko łamaniu praw człowieka! – telewizyjna relacja z wydarzeń (Wilno 1823 r.)

Poniższy konspekt uzyskał I miejsce w I Wojewódzkim Konkursie na Najciekawszy Scenariusz Lekcji Języka Polskiego, zorganizowanym przez RODN „WOM” w Katowicach i zespół doradców języka polskiego. Zwycięskie scenariusze ze szkoły podstawowej i gimnazjum zostały zamieszczone w poprzednich numerach „Forum Nauczycieli”.

Scenariusz lekcji języka polskiego w klasie drugiej szkoły ponadgimnazjalnej

Temat: *Trwają protesty przeciwko łamaniu praw człowieka! – telewizyjna relacja z wydarzeń (Wilno 1823 r.)*

Cel ogólny:

- ukazać obraz martyrologii młodzieży wileńskiej w III części *Dziadów* A. Mickiewicza z perspektywy współczesnych standardów praw człowieka i wolności obywatelskich.

Cele szczegółowe:

Zapamiętanie wiadomości – uczeń:

- wymienia wybranych bohaterów sceny,
- określa czas i miejsce wydarzeń,
- zna sytuację więźniów, przyczyny ich uwięzienia.

Zrozumienie wiadomości – uczeń:

- określa kontekst historyczny utworu – proces filomatów i filaretów,
- charakteryzuje postawy wybranych bohaterów sceny,
- rozumie, na czym polegała martyrologia młodzieży wileńskiej.

Wykorzystanie wiadomości w sytuacjach typowych – uczeń:

- porównuje martyrologię studentów wileńskich z martyrologią młodzieży w innych warunkach historycznych – np. czasie II wojny światowej,
- analizuje postawy bohaterów w sytuacjach ekstremalnych.

Wykorzystanie wiadomości w sytuacjach nietypowych – uczeń:

- analizuje funkcjonowanie systemu władzy autorytarnej w odniesieniu do sytuacji historycznej i w świecie współczesnym.

Kształtowanie postaw:

- uwrażliwienie na problematykę praw człowieka niezależnie od okoliczności historycznych,
- kształtowanie postawy godności i wolności jednostki.

Metody i formy pracy: elementy dramy, praca z tekstem, praca indywidualna i grupowa.

Materiały i środki dydaktyczne: A. Mickiewicz: III część *Dziadów* – scena I, VII, VIII, rzutnik multimedialny, prezentacja multime-

dialna – *Cela Konrada w Wilnie*¹, biuletyny organizacji działających w obronie praw człowieka, np. Amnesty International, wzór skargi do Trybunału Praw Człowieka, tekst Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, transparenty żądające uwolnienia zatrzymanych.

Przebieg lekcji

Role i zadania dla poszczególnych uczestników i grup należy przydzielić wcześniej, aby uczniowie na podstawie scen: I, VII i VIII *Dziadów* części III mogli zgromadzić niezbędne do lekcji informacje.

Przydzielenie ról i zadań na lekcji:

- **Dziennikarze w studiu telewizyjnym** – dwóch uczniów (dbają o dynamikę całego programu, porządkują relacje z „terenu”).
- **Reporterzy** – dwóch uczniów (przygotowują pytania do rodzin uwięzionych i detektywów badających sprawę; przeprowadzając wywiady, muszą uzyskać jak najwięcej informacji z tekstu dramatu).
- **Detektywi** – dwóch uczniów (szukają w dramacie informacji nt. liczby uwięzionych, zarzutów wobec nich – czy są w ogóle postawione? Kto wydał nakaz zatrzymania? Jakie są ich dowody winy? itp.).
- **Rodziny ofiar** – tylu uczniów, ilu jest bohaterów sceny więziennej oraz przedstawicieli rodzin Wasilewskiego, Janczewskiego, Cichowskiego, Rollisona (każdy uczeń dostaje zadanie zgromadzenia informacji nt. jednego z bohaterów, by w trakcie rozmowy z reporterem podać istotne dane nt. wybranej postaci dramatu i przykłady martyrologii młodzieży polskiej w całym dramacie).

- **Obróńcy praw człowieka** – dwóch uczniów (szukają informacji nt. organizacji broniących praw człowieka, następnie stają się podczas rozmowy w studiu przedstawicielami jednej z nich; powołując się na konwencje międzynarodowe, zajmują stanowisko nt. bezprawnego przetrzymywania studentów w więzieniu bez postawienia zarzutów, sprawdzają, czy przestrzegane są w tym przypadku prawa człowieka, czy więźniowie mogą kontaktować się z bliskimi itp.).
- **Widzowie** – pozostali uczniowie z klasy (ci, którzy nie brali bezpośrednio udziału w dramacie, mają za zadanie jako widzowie śledzić relacje z wydarzeń i wykonać w tym czasie notatki w formie tabelki).

Przestrzeń sali lekcyjnej zostaje podzielona na trzy części:

- przy biurku zasiadają dziennikarze studyjni,
- widzowie zajmują miejsca naprzeciwko,
- największa grupa (rodziny zatrzymanych) – stoi z boku sali, do nich podchodzić będą reporterzy przeprowadzający wywiady.

Lekcja odbywa się w konwencji telewizyjnego programu informacyjnego prowadzonego przez dziennikarzy w studiu telewizyjnym, którzy oddają ze studia głos reporterom w terenie. Reporterzy przeprowadzają wywiady z rodzinami uwięzionych protestującymi przed więzieniem i z detektywami.

Studio telewizyjne – część I

Dziennikarz w studiu wprowadza w sytuację, np.: *Niepokojące informacje nadchodzą*

¹ Scenariusz ukazał się też w publikacji zawierającej wszystkie prace wyróżnione w konkursie, wydanej przez RODN „WOM”. Do przedstawianego tu scenariusza dołączono tam wspomnianą prezentację na płycie CD.

z Wilna. Grupa polskich studentów została zatrzymana pod zarzutem spiskowania przeciwko władzy. Rodziny zatrzymanych nie mają kontaktu z bliskimi. Wysłaliśmy tam naszych reporterów. Prosimy o relację.

Reporter I przeprowadza rozmowę z detektywami wynajętymi przez rodziny do rozpoznania sytuacji studentów. Musi uzyskać informacje o warunkach w celi, możliwości kontaktu z uwięzionymi, postawionych zarzutach, opiece prawnej.

Studio telewizyjne – część II

Dziennikarz w studiu: *Dziękujemy za relację. Oddajemy teraz głos naszemu reporterowi, który dotarł do rodzin uwięzionych.*

Reporter II podchodzi do rodzin zatrzymanych stojących przed więzieniem (można wtedy wyświetlić np. slajdy z kościołem oo. bazylianów w Wilnie); ta część powinna przebiegać wg konwencji programów telewizyjnych na żywo typu „Linia specjalna”. Celem tej sekwencji lekcji jest uzyskanie jak największej liczby informacji o uwięzionych. Wchodzący

w rolę krewnych uczniowie przybliżają sylwetki więźniów, skarżą się na brak kontaktu z zatrzymanymi. Ta część trwać najdłużej. Niektórzy uczniowie mogą przygotować np. transparent albo plakaty z żądaniem uwolnienia studentów – wszystko zależy od ich zaangażowania i inwencji.

Studio telewizyjne – część III

Dziennikarz w studiu: *W naszym studiu gościmy przedstawicieli organizacji broniących praw człowieka.*

Dziennikarz przeprowadza z nimi rozmowę. W czasie rozmowy uczniowie przedstawiają organizacje, które reprezentują (np. Amnesty International). Przybliżają zadania tych organizacji. Powołują się na Europejską Konwencję Praw Człowieka. Odnoszą się do sytuacji przedstawionej w *Dziadach*.

Widzowie

Uczniowie, którzy nie brali bezpośrednio udziału w dramie, mieli za zdanie robić notatki, uzupełniając przykładową tabelkę:

Zatrzymani studenci (informacje na podstawie relacji reporterów przeprowadzających wywiady z rodzinami aresztowanych)	Zarzuty w kontekście wymiaru sprawiedliwości (informacje wynikające z oceny detektywów)	Obrońcy praw człowieka (informacje zdobyte podczas rozmów z rodzinami studentów oraz w studiu telewizyjnym)
<i>Spodziewane rezultaty pracy:</i> - wypisanie nazwisk uwięzionych studentów, - krótkie charakterystyki, szczególnie Wasilewskiego, Janczewskiego, Cichowskiego, - zwrócenie uwagi na zachowanie Konrada.	<i>Spodziewane rezultaty pracy:</i> - uwięzienie studentów za działalność w kołach naukowych (filomacji, filareci) - brak dowodów na udział w spiskach przeciw carowi, - przetrzymanie bez postawienia konkretnych zarzutów, - proces jako samowola Nowosilcowa.	<i>Spodziewane rezultaty pracy:</i> - wskazanie przykładów łamania praw człowieka: więzienie bez wyroku, ograniczanie praw człowieka, głodzenie, tortury, - przywołanie przykładów opisanych w scenie I, VII, VIII.

Komentarz nauczyciela

Jak zainteresować licealistów procesami młodzieży wileńskiej sprzed niemalże dwustu lat oraz pokazać modelowość i aktualność pewnych sytuacji? Przed takim zadaniem stoi polonista, rozpoczynając omawianie *Dziadów* z coraz młodszymi rocznikami.

Z moich doświadczeń wynika, że odwołanie się do znanych uczniom konwencji czy to kultury masowej, czy mass mediów, jest obecnie jednym ze skuteczniejszych sposobów ich aktywizowania, a przez to stwarza szansę nawiązania dialogu z tradycją literacką. Ukazanie sytuacji młodzieży wileńskiej, bezprawnego więzienia studentów w perspek-

tywie dzisiejszych standardów demokracji i praw człowieka sprawia, że odległa historia może nabrać nowych znaczeń.

Oprócz poznania kontekstu historycznego *Dziadów*, uświadomienia sobie zależności jednostki od systemu, za istotne uważam te działania uczniów w czasie lekcji, dzięki którym mogliby poznać możliwości obrony swoich praw w granicach obowiązującego prawa, czemu służy chociażby dotarcie do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, pokazanie wzoru skargi do Trybunału w Strasburgu. Taka świadomość – w dzisiejszym obywatelskim społeczeństwie niezbędna – może być też wynikiem pracy z dziełem Mickiewicza.

Literatura:

1. Mickiewicz A.: *Dziady* część III. Czytelnik, Warszawa 1974.
2. *Wzór skargi*. Europejski Trybunał Praw Człowieka. [online][dostęp 27.02.2011 r.]. Dostępny w Internecie: www.hfhrpol.waw.pl/pliki/wzor_skargi_ETPC.rtf
2. Kristos R.: *Tam, gdzie czas płynie inaczej* [online] [dostęp 27.02.2011 r.]. Dostępny w Internecie: http://www.breinride.home.pl/moto/index.php?option=com_content&task=view&id=97&Itemid=64
3. Akińczo A.: *Otwarto stałą ekspozycję w wileńskiej Celi Konrada*. [online][dostęp 27.02.2011 r.]. Dostępny w Internecie: <http://polonia.wp.pl/title,Otwarto-stala-ekspozycje-w-wilenskiej-Celi-Konrada,wid,11174456,wiadomosc.html?ticaid=1bdb8>

Materiały użyte do przygotowania prezentacji multimedialnej:

1. Pitakowie T. i W.: *Cela Konrada* [online] [dostęp 27.02.2011 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.rodowody.pun.pl/viewtopic.php?id=49>

Krystyna Osińska-Francuz jest nauczycielem języka polskiego w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych im. Noblistów Polskich w Rydułtowach.

Małgorzata Pociask

Program autorski teatralnego kółka języka angielskiego

Teatr w życiu dziecka jest bardzo ważnym czynnikiem wspomagającym rozwój, podobnie jak zabawa i lektura. Daje on dziecku możliwość kształtowania rzeczywistości w takim stopniu, na jaki nie pozwala życie realne. Pobudza fantazję dziecka i rozwija zainteresowania. Tematyka przedstawienia teatralnego niesie ze sobą ładunek przeżyć i emocji. Dzieci o wiele łatwiej zapamiętują to, co same przeżywają, odgrywają, z czym związane są emocje. Przywołanie żywych, konkretnych sytuacji stwarza szansę na głębokie zrozumienie i łatwiejsze przyswojenie określonych treści. Przygotowanie teatru w języku angielskim może stać się okazją do np. wzbogacenia wiadomości z zakresu kultury krajów anglojęzycznych.

Nic więc dziwnego, że współczesne założenia metodyki nauczania języków obcych dzieci w szkole podstawowej zalecają stosowanie technik teatralnych odpowiadających naturalnej tendencji dzieci do zabawy w odgrywanie ról. Szczególną ich odmianę stanowią inscenizacje, będące świetnym sposobem integracji umiejętności i wiedzy uczniów z różnych dziedzin, a nadto poszerzające ich kompetencje językowe, stanowiąc szczególną formę aktywności i ekspresji twórczej. Dzieci w ogóle lubią się „prezentować”. Z jednej strony wprawdzie onieśmiela je trema, z drugiej jednak sprawia im radość możliwość pokazania swoich umiejętności przed widownią.

Założenia programowe

Założeniem programu teatralnego kółka języka angielskiego jest wspomaganie rozwoju kompetencji językowych ucznia, ale też rozwijanie ciekawości wobec innych kultur, przygotowywanie do samodzielności w procesie uczenia się języka angielskiego i umacnianie wiary we własne możliwości językowe, co zwiększy motywację do nauki. Uczestnictwo w zajęciach kółka języka angielskiego zapewni dzieciom dodatkowy kontakt z językiem, umożliwi stosowanie go jako narzędzia przy wykonywaniu prac plastycznych czy odgrywaniu ról podczas inscenizacji, a użycie autentycznych tekstów interesujących dzieci wyzwoli w nich naturalne procesy przyswajania języka.

Na zajęciach realizowany jest program autorski teatralnego kółka języka angielskiego, opracowany przez nauczyciela prowadzącego. Jest zgodny z nową podstawą programową z języka angielskiego dla klas I – III (*Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół*, Dz. U. z 2009 r. nr 4, poz. 17), która zaleca organizowanie dzieciom również pozalekcyjnych form nauki języka obcego nowożytnego.

W spotkaniach uczestniczą uzdolnieni językowo uczniowie klas II – VI, którzy chcą pogłębić znajomość języka angielskiego

i spróbować swoich sił na scenie. Program zakłada pracę z 10 – 15-osobową grupą uczniów, mających podstawowe przygotowanie językowe; różnice w ich poziomie językowym nie stanowią przeszkody w realizacji zadań.

Program jest dostosowany do warunków i możliwości szkoły. Zajęcia odbywają się w sali językowej raz w tygodniu i trwają godzinę. Dzieci przygotowują inscenizację, spektakle teatralne, ich prezentację na przeglądach teatrzyków i konkursach.

W trakcie spotkań uczestnicy pracują nad perfekcją słowa i ruchu, a także nad umacnianiem wiary w siebie. Sprawdzają i rozwijają swoje umiejętności: autorskie, literackie, plastyczne, wokalne, a także organizacyjne. Poprzez ekspresję dzieci mają możliwość uzewnętrznienia siebie, wyjścia ku światu. Krótkie inscenizacje i gry dramowe uczą współpracy w zespole, odpowiedzialności, tolerancji, kształtują ogromne więzi emocjonalne między członkami zespołu.

Zajęcia są przy tym dla dzieci przyjemnością, zabawą i ciekawym sposobem spędzania wolnego czasu.

Metody pracy: drama, pantomima, układanie dialogów, tworzenie prac plastycznych, strojów do przedstawień, dyskusja, zabawy rozwijające zmysły, wyobraźnię, fantazję, refleks, taniec, śpiew, ruch twórczy.

Formy pracy: indywidualna, grupowa, zespołowa.

Powyższe metody i formy mają pozwolić uczniom w sposób ciekawy zdobyć wiadomości i umiejętności.

Materiały dydaktyczne: scenariusze przedstawień w języku angielskim, pomoce wi-

zualne – obrazki, rekwizyty, nożyczki, kredki, papier kolorowy, karton, bloki rysunkowe, kasety z piosenkami.

Cele i zadania

Cele główne:

- zapoznanie uczniów z tradycjami i świętami krajów anglojęzycznych pod kątem planowanych przedstawień,
- uczestnictwo w konkursach recytatorskich, w przeglądach teatrzyków, prezentowanie zdobytych umiejętności poprzez udział w życiu kulturalnym szkoły,
- utrwalanie i wzbogacanie słownictwa oraz znajomości struktur gramatycznych języka angielskiego, a tym samym podniesienie poziomu kompetencji językowych.

Cele szczegółowe:

- kształtowanie wrażliwości na sztukę teatralną,
- rozwijanie zainteresowań teatrem,
- rozwijanie wyobraźni oraz samodzielności ruchowej i językowej,
- umacnianie wiary we własne siły i możliwości językowe,
- przygotowywanie do odbioru i prezentowania sztuki,
- nauka dykcji, ruchu i gestu scenicznego oraz uzewnętrzniania emocji,
- podniesienie motywacji do nauki języka angielskiego poprzez zaangażowanie emocjonalne i intelektualne,
- ćwiczenie odpowiedniej wymowy, intonacji poznanych słów i zwrotów,
- poznanie tekstów piosenek, rymowanek, zwrotów w języku angielskim,
- nauka współdziałania w grupie podczas wykonywania zadań aktorskich,
- kształtowanie świadomej dyscypliny, po-

czucia odpowiedzialności indywidualnej i zbiorowej,

- kształtowanie pozytywnego stosunku do nauki języka obcego poprzez zabawę w teatr,
- przygotowanie do użycia poznanego słownictwa oraz struktur językowych w realnych sytuacjach,
- nabywanie swobody w prowadzeniu dialogów i odgrywaniu scenek,
- poznawanie pozawerbalnego sposobu komunikowania się,
- dążenie do przełamania tzw. bariery językowej podczas wypowiedzi,
- kształtowanie w uczniach otwartości i ciekawości wobec innych kultur,
- kształtowanie umiejętności samodzielnej pracy uczniów.

Planowane osiągnięcia uczniów

Uczeń:

- zna tradycje i zwyczaje innych krajów,
- zna i stosuje zasady prawidłowej wymowy i intonacji, właściwie operuje głosem,
- umie zastosować poznane konstrukcje językowe,
- potrafi pracować w zespole, a równocześnie ma poczucie odpowiedzialności za własne czyny,
- jest aktywny, kreatywny, otwarty na nowe doświadczenia kulturowe,

- wykazuje zainteresowanie teatrem, z radością podejmuje twórcze działania,
- zna teksty piosenek, wierszyków, zwrotów wykorzystywanych podczas przedstawień,
- wykazuje gotowość do udziału w różnych konkursach, imprezach, przeglądach i spotkaniach o charakterze teatralnym, tanecznym, muzycznym, bierze aktywny udział w życiu szkoły,
- ma poczucie własnej wartości, radzi sobie z treścią i nieśmiałością,
- potrafi zaprojektować i wykonać scenografię, potrzebne rekwizyty, a nawet kostiumy,
- umie wykonać zaproszenie na premierę przygotowywanego przedstawienia,
- potrafi projektować i wykonywać plakaty teatralne do wystawianych sztuk teatralnych.

Ewaluacja celów odbywać się będzie przez:

- widoczne dokonania edukacyjne (osiągnięcia, sukcesy, porażki),
- postępy dzieci na zajęciach oraz podczas przygotowywanych przez nie przedstawień,
- odgrywanie powierzonych ról w przedstawieniach,
- rozmowy z rodzicami i uczniami,
- sprawozdania.

Program spotkań kółka teatralnego języka angielskiego

Tematyka zajęć	Umiejętności ucznia. Uczeń:	Metody pracy, pomoce dydaktyczne
1. <i>Halloween</i> : poznajemy zwyczaje innych krajów	● utrwała i wzbogaca zasób słownictwa, ● zna tradycje obchodzenia święta, ● wykonuje zadania o tematyce związanej z <i>Halloween</i>.	● pogadanka na temat tradycji święta ● prace plastyczne ● materiały przygotowane przez nauczyciela
2. Prezentacja scenariusza przedstawienia z okazji <i>Halloween</i> ; podział na role	● poznaje nowe słowa i struktury gramatyczne, ● rozumie tekst przedstawienia, ● słucha ze zrozumieniem, ● czyta ze zrozumieniem, ● czyta z podziałem na role.	● scenariusz przedstawienia <i>Halloween</i> w języku angielskim¹
3. Próby teatralne przedstawienia	● doskonalą umiejętność poprawnego wymawiania i intonacji poznanych słów, ● ćwiczy akcent, dykcję, ruch sceniczny, ● współdziała w grupie.	● scenariusz przedstawienia
4. Dekoracje, stroje, zaproszenia, próba generalna	● wykonuje prace plastyczne, ● zna na pamięć swój tekst, ● odgrywa swoją rolę z wykorzystaniem stroju, rekwizytów itp., ● współdziała w grupie.	● rekwizyty, stroje ● materiały potrzebne do wykonania dekoracji itp. ● scenariusz przedstawienia ● podkłady muzyczne
5. Wystawienie przedstawienia	● występuje przed zaproszoną publicznością.	● udekorowana scena ● stroje, rekwizyty ● podkłady muzyczne

¹ Program kółka przewiduje po 3 przedstawienia z okazji każdego święta, tj. *Halloween*, *Christmas*, *Valentine's day*, *Easter* oraz *Mother's day*, tak więc scenariusze przedstawień z okazji tych świąt będą zmieniały się cyklicznie co 3 lata.

1. <i>Merry Christmas</i> – jak obchodzone są święta Bożego Narodzenia w innych krajach?	● utrwała i wzbogaca zasób słownictwa, ● zna tradycje obchodzenia święta w innych krajach, ● wykonuje zadania o tematyce świątecznej.	● pogadanka na temat świąt ● materiały przygotowane przez nauczyciela
2. <i>Christmas carols</i> – śpiewamy kolędy	● śpiewa kolędy, ● zna znaczenie słów, ● słucha ze zrozumieniem.	● teksty kolęd ● kolędy na CD ● podkłady muzyczne
3. <i>Santa Claus is coming soon</i> – nadchodzi Święty Mikołaj	● śpiewa piosenkę o Mikołaju, ● zna znaczenie słów, ● wykonuje prace plastyczne, ● zna rymowanę.	● tekst piosenki ● tekst rymowanki ● materiały przygotowane przez nauczyciela
4. Prezentacja scenariusza przedstawienia z okazji świąt; podział na role	● poznaje nowe słowa i struktury gramatyczne, ● rozumie tekst przedstawienia ● słucha ze zrozumieniem, ● czyta ze zrozumieniem, ● czyta z podziałem na role.	● scenariusz przedstawienia w języku angielskim przygotowanego z okazji <i>Christmas</i>
5. Próby teatralne przedstawienia	● doskonalą umiejętność poprawnego wymawiania i intonacji poznanych słów, ● ćwiczy akcent, dykcję, ruch sceniczny, ● współdziała w grupie.	● scenariusz przedstawienia
6. Dekoracje, stroje, zaproszenia, próba generalna	● przygotowuje zaproszenia, plakaty, ● wykonuje prace plastyczne, ● odgrywa poprawnie swoją rolę, ● zna na pamięć tekst swojej roli.	● rekwizyty, stroje ● materiały potrzebne do wykonania dekoracji itp. ● scenariusz przedstawienia ● podkłady muzyczne
7. Wystawienie przedstawienia	● odgrywa swoją rolę z wykorzystaniem stroju, rekwizytów itp., ● współdziała w grupie, ● występuje przed zaproszoną publicznością.	● udekorowana scena ● stroje, rekwizyty ● podkłady muzyczne

1. <i>Valentine's day</i> – Walentynki w innych krajach	● utrwała i wzbogaca zasób słownictwa, ● zna tradycje obchodzenia Walentynek, ● wykonuje zadania o tematyce walentynkowej.	● pogadanka na temat tradycji Walentynek ● prace plastyczne ● materiały przygotowane przez nauczyciela
2. Prezentacja scenariusza przedstawienia z okazji Walentynek	● poznaje nowe słowa i struktury gramatyczne, ● rozumie tekst przedstawienia, ● słucha ze zrozumieniem, ● czyta ze zrozumieniem, ● czyta z podziałem na role.	● scenariusz przedstawienia z elementami języka angielskiego przygotowanego z okazji Walentynek
3. Próby teatralne przedstawienia	● doskonali umiejętność poprawnego wymawiania i intonacji poznanych słów, ● ćwiczy akcent, dykcję, ruch sceniczny, ● współdziała w grupie.	● scenariusz przedstawienia
4. Dekoracje, stroje, zaproszenia, próba generalna	● wykonuje prace plastyczne, ● odgrywa poprawnie swoją rolę, ● zna na pamięć tekst swojej roli.	● rekwizyty, stroje ● materiały potrzebne do wykonania dekoracji, zaproszeń itp. ● scenariusz przedstawienia ● podkłady muzyczne
5. Wystawienie przedstawienia	● odgrywa swoją rolę z wykorzystaniem stroju, rekwizytów itp., ● współdziała w grupie, ● występuje przed zaproszoną publicznością.	● udekorowana scena ● stroje, rekwizyty ● podkłady muzyczne
1. <i>Easter</i> – święta wielkanocne w innych krajach	● utrwała i wzbogaca zasób słownictwa, ● zna tradycje obchodzenia świąt Wielkiej Nocy w innych krajach, ● wykonuje zadania o tematyce świątecznej.	● pogadanka na temat tradycji świąt ● prace plastyczne ● materiały przygotowane przez nauczyciela

2. Prezentacja scenariusza przedstawienia z okazji Wielkanocy	● poznaje nowe słowa i struktury gramatyczne, ● rozumie tekst przedstawienia ● słucha ze zrozumieniem, ● czyta ze zrozumieniem, ● czyta z podziałem na role.	● scenariusz przedstawienia w języku angielskim przygotowany z okazji świąt
3. Próby teatralne przedstawienia	● doskonalą umiejętność poprawnego wymawiania i intonacji poznanych słów, ● ćwiczy akcent, dykcję, ruch sceniczny, ● współdziała w grupie.	● scenariusz przedstawienia
4. Dekoracje, stroje, zaproszenia, próba generalna	● wykonuje prace plastyczne, ● odgrywa poprawnie swoją rolę, ● zna na pamięć tekst swojej roli.	● rekwizyty, stroje ● materiały potrzebne do wykonania dekoracji, zaproszeń itp. ● scenariusz przedstawienia ● podkłady muzyczne
5. Wystawienie przedstawienia	● odgrywa swoją rolę z wykorzystaniem stroju, rekwizytów itp., ● współdziała w grupie, ● występuje przed zaproszoną publicznością.	● udekorowana scena ● stroje, rekwizyty ● podkłady muzyczne
1. Obchodzimy Dzień Matki – <i>Mother's day</i>	● utrwała i wzbogaca zasób słownictwa, ● zna tradycje obchodzenia święta, ● wykonuje zadania o tematyce związanej z Dniem Matki.	● pogadanka na temat święta ● prace plastyczne ● materiały przygotowane przez nauczyciela
2. Prezentacja scenariusza przedstawienia z okazji Dnia Matki; podział na role	● poznaje nowe słowa i struktury gramatyczne, ● rozumie tekst przedstawienia, ● słucha ze zrozumieniem, ● czyta ze zrozumieniem, ● czyta z podziałem na role.	● scenariusz przedstawienia <i>Mother's day</i> w języku angielskim
3. Próby teatralne przedstawienia	● kształtuje umiejętność poprawnego wymawiania i intonacji poznanych słów, ● ćwiczy akcent, dykcję, ruch sceniczny, ● współdziała w grupie.	● scenariusz przedstawienia

4. Dekoracje, stroje, zaproszenia, próba generalna	● wykonuje prace plastyczne, ● odgrywa poprawnie swoją rolę, ● zna na pamięć tekst swojej roli.	● rekwizyty, stroje ● materiały potrzebne do wykonania dekoracji, strojów itp. ● scenariusz przedstawienia ● podkłady muzyczne
5. Wystawienie przedstawienia	● odgrywa swoją rolę z wykorzystaniem stroju, rekwizytów itp., ● współdziała w grupie, ● występuje przed zaproszoną publicznością.	● udekorowana scena ● stroje, rekwizyty ● podkłady muzyczne

Literatura:

1. Kubeczek M.: *Kółko teatralne w szkole podstawowej i gimnazjum*. Warszawa 2003.
2. Pankowska K.: *Edukacja przez dramę*. Warszawa 1997.
3. Szczepańska M.: *Program autorski – jak go napisać?* Słupsk 1999.
4. Wierzbicka U.: *Szkolny teatr małych form w moim doświadczeniu pedagogicznym*. Warszawa 1979.

■ Małgorzata Pociask jest nauczycielem języka angielskiego w Szkole Podstawowej nr 14 w Gliwicach.

Z oferty RODN „WOM” w Katowicach na rok szkolny 2011/2012

Kurs kwalifikacyjny:

- ***Kurs kwalifikacyjny pedagogiczno-metodyczny dla nauczycieli języka angielskiego***

Kontakt: Joanna Drązek, tel. (32) 258 38 01, e-mail: jdrazek@womkat.edu.pl

Kurs doskonalący:

- ***Metody aktywizujące w rozwijaniu kompetencji językowej na lekcji języka obcego***

Kontakt: Joanna Drązek, tel. (32) 258 38 01, e-mail: jdrazek@womkat.edu.pl

Andrzej Musiał

Pojazd przyszłości – zastosowanie materiałów wtórnych

Problem narastającej ilości odpadów – substancji pochodzących z produkcji lub konsumpcji zanieczyszczających środowisko oraz konieczność ich racjonalnego zagospodarowania i możliwości powtórnego wykorzystania stanowił inspirację projektu pt. *Pojazd przyszłości – zastosowanie materiałów wtórnych*¹, skierowanego do nauczycieli zajęć technicznych oraz uczniów szkół podstawowych.

Ideą projektu było stworzenie bazy scenariuszy lekcji przedmiotu zajęcia techniczne oraz pobudzanie uczniów szkół podstawowych do szukania różnych rozwiązań technicznych wykorzystujących materiały wtórne. Efektem końcowym zajęć przeprowadzonych według zgłoszonych przez nauczycieli scenariuszy było wykonanie przez uczniów pracy twórczej przedstawiającej pojazd przyszłości. Prace te wzięły udział w konkursie. Poniżej przedstawiamy dwa wyróżnione scenariusze lekcji.

Scenariusz lekcji techniki w szkole podstawowej

Autor scenariusza: Teresa Gratka, Szkoła Podstawowa nr 13 im. Polskich Olimpijczyków w Żorach, os. Pawlikowskiego.

Temat: *Pojazd przyszłości – jak możemy pomysłowo zagospodarować odpady i materiały wtórne.*

Cele lekcji

Uczeń:

- wymienia zagrożenia wynikające z ciągle zwiększającej się ilości śmieci,
- zna sposoby rozwiązania problemu odpadów,
- wykorzystuje odpady i surowce wtórne do wykonania „pojazdu przyszłości”.

Metody nauczania: dyskusja, burza mózgów.

Forma pracy: indywidualna, grupowa.

Środki dydaktyczne: zdjęcia wysypiska śmieci.

Materiały i narzędzia: różnego rodzaju odpady, w szczególności z tworzyw sztucznych, klej, taśma klejąca, nożyczki.

Przebieg zajęć

1. Zapoznanie uczniów z tematem oraz celem zajęć. Wprowadzenie w zagadnienie przez dyskusję.

Pytania pomocnicze:

- Co to jest śmieć?
- Czy wiesz, co dzieje się ze śmieciami, które wyrzucasz do kubłów na śmieci?
- Jakie śmieci wyrzucamy i czy wszystkie te śmieci muszą znajdować się w śmietniku? (*Pokaz zdjęć z wysypiska śmieci*).

¹ Inicjatorami projektu byli: Grażyna Piotrowska (doradca metodyczny techniki i informatyki), Hanna Tabor (doradca metodyczny plastyki, muzyki i techniki), Anna Łukasik (doradca metodyczny matematyki, informatyki, techniki), Anna Kielar (nauczyciel zajęć technicznych w Gimnazjum nr 6 w Chorzowie), a koordynatorem Andrzej Musiał (kierownik Pracowni Informacji Pedagogicznej RODN „WOM” w Katowicach).

- Co robimy, a co powinniśmy robić, aby zmniejszyć góry śmieci?

Podsumowanie dyskusji. Zapisanie na tablicy wniosków: Aby zmniejszyć ilość śmieci należy: segregować śmieci, zanosić do skupu surowce wtórne, podczas zakupów zwracać uwagę na rodzaj opakowania, korzystać z siatek i toreb wielokrotnego użytku itp.

2. Analiza zadania:

- Dlaczego będziemy na zajęciach wykorzystywać odpady z tworzyw sztucznych?
- Co możemy wykonać z przyniesionych odpadów?
- Jak możemy stosować rodzaje połączeń tworzyw sztucznych?

3. Planowanie pracy. Indywidualne projektowanie w zeszytach pojazdów z uwzględnieniem:

- rodzaju materiału,
- kształtu,
- połączeń elementów składowych,
- doboru kolorów w konstrukcji,
- wykorzystania narzędzi.

4. Przygotowanie stanowiska pracy:

- zwrócenie uwagi na zasady bhp,
- podanie kryteriów oceniania.

5. Wykonanie zadania. **Uwaga:** Niezbędna jest kontrola uczniów i czuwanie nad bezpieczeństwem posługiwania się narzędziami, przestrzeganiem zasad bhp, doradzanie i pomoc przy łączeniu tworzyw sztucznych.

6. Wykonanie wystawy i ocena prac.

7. Zakończenie zajęć:

- porządkowanie stanowisk pracy,
- dokonanie podsumowania zajęć.

Scenariusz cyklu lekcji techniki w szkole podstawowej

Autor scenariusza: Sylwia Krawczyk, Szkoła Podstawowa nr 15 w Chorzowie, ul. 3 Maja 78.

Temat: *Wykorzystanie odpadów z tworzyw sztucznych i makulatury. Planowanie i wykonanie pracy z materiałów odpadowych pt. „Pojazd przyszłości”.*

Cele lekcji:

- przekazanie idei segregacji śmieci,
- uświadomienie zagrożeń płynących z ciągle zwiększającej się ilości śmieci,
- przybliżenie pojęcia recyklingu,
- zapoznanie ze sposobami rozwiązywania problemów z odpadami,
- objaśnienie oznaczeń opakowań i wyrobów z tworzyw sztucznych,
- wykorzystanie odpadów z tworzyw sztucznych, makulatury do wykonania „pojazdu przyszłości”,
- ochrona środowiska przez oszczędne stosowanie materiałów papierowych i tworzyw sztucznych, zagospodarowanie odpadów.

Metody nauczania: pogadanka, pokaz, dyskusja, metoda praktycznego działania.

Środki dydaktyczne:

- prezentacja multimedialna – *Recykling*,
- tabela *Oznaczenia opakowań i wyrobów z tworzyw sztucznych*,
- plansze z hasłami *Śmieci mniej – Ziemi lżej, Szukaj zysku w odzysku*.

Materiały i narzędzia: różnego rodzaju odpady, w szczególności z tworzyw sztucznych, makulatura, klej, taśma klejąca, nożyczki,

farby (materiały zgodne z indywidualnymi projektami).

Pierwsza lekcja: *Oszczędzamy i dbamy o środowisko.*

1. Pogadanka na temat materiałów odpadowych występujących w środowisku ucznia.
2. Projekcja prezentacji multimedialnej dotyczącej recyklingu.
3. Dyskusja na temat ponownego zastosowania odpadów z tworzyw sztucznych i papierowych.
4. Zawieszenie hasła w pracowni *Śmieci mniej – Ziemi lżej, Szukaj zysku w odzysku.*
5. Podsumowanie zajęć, wspólny wniosek – możemy coś z tych odpadów stworzyć.

Druga lekcja: *Rozwiązujemy problem – planowanie pracy wytwórczej.*

1. Dyskusja na temat różnych prac wykonanych z materiałów odpadowych.
2. Propozycje materiałów do wykorzystania w pracy.
3. Prezentacja gotowych prac – roboty, zwierzątka, statki.
4. Propozycja nauczyciela – pojazd przyszłości.
5. Analiza zdobytych informacji oraz dyskusja nad sposobami wykonania pracy.

6. Konkretyzacja własnych pomysłów rozwiązań konstrukcyjnych z uwzględnieniem elementów dodatkowych.

7. Zespołowe i indywidualne opracowanie sposobu wykonania pracy, wykonanie spisu niezbędnych materiałów i narzędzi.

Trzecia lekcja: *Wykonanie pracy wytwórczej.*

1. Przygotowanie stanowiska pracy.
2. Zwrócenie uwagi na zasady bhp.
3. Podanie kryteriów oceniania.
4. Wykonanie pracy. **Uwaga:** Niezbędna jest kontrola uczniów i czuwanie nad bezpieczeństwem posługiwania się narzędziami, przestrzeganiem zasad bhp, doradzanie i pomoc przy łączeniu tworzyw sztucznych.
5. Porządkowanie stanowisk pracy.
6. Wykonanie galerii prac.
7. Ocena wykonanych pojazdów ze szczególnym zwróceniem uwagi na zaangażowanie i stosowanie zasad bhp przy pracy.

Wyróżnione prace wykonane przez uczniów *Komar – pojazd latający, którego paliwem jest zanieczyszczenie atmosfery* oraz *Alejażdzik* zaprezentowano podczas jesiennej konferencji dla nauczycieli zajęć technicznych, a ich zdjęcia wraz z opisem zamieszczono na stronie RODN „WOM” w Katowicach w zakładce „Kluby Nauczyciela” – „Zajęcia techniczne”.

■ Andrzej Musiał jest kierownikiem Pracowni Informacji Pedagogicznej RODN „WOM” w Katowicach.

Ewa Jakubowska

Porozmawiajmy ...

Jestem nauczycielem konsultantem Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach, ale przez 12 lat pracowałam w Kuratorium Oświaty. Często na spotkaniach z dyrektorami i nauczycielami szkół padały pytania dotyczące funkcjonującego (a przede wszystkim często zmieniającego się) prawa. Nie wolno nam interpretować przepisów, ale może wspólnie uda nam się praktycznie rozwiązać problemy i rozwiać wątpliwości. Jeśli będziecie Państwo zainteresowani tą formą kontaktu – przysyłajcie pytania do redakcji „Forum Nauczycieli”. Na najczęściej powtarzające się odpowiedzi w kolejnych numerach. Zapraszam do wspólnego redagowania tej kolumny i mam nadzieję, że pomożemy Państwu w waszej trudnej i odpowiedzialnej pracy.

1. Czy związek zawodowy ma prawo wglądu do arkusza organizacji pracy szkoły i czy go opiniuje?

Na podstawie art. 41 ust 2.p. 1 ustawy o systemie oświaty: *Rada pedagogiczna opiniuje w szczególności: organizację pracy szkoły lub placówki, w tym zwłaszcza tygodniowy rozkład zajęć lekcyjnych i pozalekcyjnych.*

Przepisy ustawy o związkach zawodowych nie upoważniają ich do opiniowania przydziału zajęć poszczególnym pracownikom, a tym praktycznie jest arkusz organizacji pracy szkoły. Karta nauczyciela wymienia wiele przypadków, w których wymagana

jest konsultacja określonych dokumentów ze związkami zawodowymi. Do zestawu tego należą akty prawne jednostek samorządu terytorialnego, które regulują kwestie dotyczące warunków pracy i płacy nauczycieli: uchwała w sprawie regulaminu wynagradzania nauczycieli (art. 30 ust. 6 i 6a), uchwała w sprawie nagród organu prowadzącego i nagród dyrektora szkoły (art. 49), regulamin dotyczący zakładowego funduszu świadczeń socjalnych (art. 53). Ponadto Karta nauczyciela przewiduje obowiązek konsultacji ze związkami zawodowymi w indywidualnych sprawach pracowniczych (np. art. 20 ust. 5a). Wszystko to gwarantuje związkom zawodowym realizację ich zadań wymienionych w ustawie o związkach zawodowych.

Arkusz organizacji pracy szkoły ustala szczegółową organizację nauczania, wychowania i opieki w szkole. Kwestia tego, jak zostanie zorganizowane nauczanie, wychowanie i opieka, stanowiące podstawowe zadania szkoły, nie należy, w mojej ocenie, do zakresu zadań związków zawodowych.

Ponadto uważam, że relacje związki zawodowe – dyrektor szkoły powinny być jasno określone w danej placówce i kwestie opiniowania dokumentów przez związki zawodowe, poza obligatoryjnie wskazanymi w przepisach prawa – **wspólnie** uzgodnione.

2. Czy w czasie zaplanowanych w kalendarzu roku szkolnego dni wolnych od zajęć

dydaktycznych dla uczniów w szkole muszą być obecni wszyscy nauczyciele?

Według Dariusza Skrzyńskiego – prawnika i specjalisty z zakresu prawa oświatowego: *Dni wolne od zajęć dydaktycznych (np. Dzień Edukacji Narodowej czy te dodatkowe dni, które zgodnie z nowelizacją rozporządzenia o organizacji roku szkolnego ustala dyrektor szkoły), nie są dniami ustawowo wolnymi od pracy dla nauczycieli. W tych dniach szkoła ma obowiązek zorganizowania zajęć wychowawczo-opiekuńczych, nie tylko dla uczniów, których rodzice nie mogą w takim dniu zapewnić opieki swoim dzieciom, jak było dotychczas, ale dla wszystkich uczniów, którzy zgłoszą się w tym dniu do szkoły. W świetle art. 74 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta nauczyciela (Dz. U. z 2006 r. nr 97, poz. 674, z późn. zm.) Dzień Edukacji Narodowej jest świętem wszystkich pracowników oświaty, w szczególności nauczycieli i w związku z tym w szkołach nie prowadzi się zajęć edukacyjnych, a jedynie zajęcia opiekuńcze. Zgodnie z § 13 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2003 r. nr 6, poz. 69, z późn. zm.) niedopuszczalne jest prowadzenie jakichkolwiek zajęć w szkole bez nadzoru upoważnionej do tego osoby. Określenie szczegółowej organizacji pracy w tych dniach należy do obowiązków dyrektora szkoły, który stosownie do treści art. 7 Karty nauczyciela kieruje szkołą i jest przełożonym wszystkich pracowników szkoły. Dyrektor sprawuje opiekę nad dziećmi i młodzieżą uczącą się w szkole. Dniami wolnymi od pracy są tylko niedziele i święta określone*

w art. 1 ustawy z dnia 18 stycznia 1951 r. o dniach wolnych od pracy (Dz. U. z 1951 r. nr 4, poz. 28, z późn. zm.):

- 1 stycznia – Nowy Rok
- 6 stycznia – Święto Trzech Króli
- pierwszy dzień Wielkiej Nocy
- drugi dzień Wielkiej Nocy
- 1 maja – Święto Państwowe
- 3 maja – Święto Narodowe Trzeciego Maja
- pierwszy dzień Zielonych Świątek
- dzień Bożego Ciała
- 15 sierpnia – Wniebowzięcie Najświętszej Maryi Panny
- 1 listopada – Wszystkich Świętych
- 11 listopada – Narodowe Święto Niepodległości
- 25 grudnia – pierwszy dzień Bożego Narodzenia
- 26 grudnia – drugi dzień Bożego Narodzenia.

Karta nauczyciela nie zawiera uregulowań ustanawiających dla nauczycieli dodatkowe dni wolne od pracy, poza dniami wolnymi wskazanymi w przepisach ogólnych.¹

Terminy ferii zimowych, wiosennych i letnich określa *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 18 kwietnia 2002 r. w sprawie organizacji roku szkolnego* (z późniejszymi zmianami).

Zatem odpowiadając na pytanie – tak, nauczyciele powinni być w tych dniach obecni w pracy, pozostając do dyspozycji dyrektora.

3. Czy dyrektor szkoły może nie uczestniczyć w pracach komisji kwalifikacyjnej na kolejny stopień awansu zawodowego, czy ktoś może go zastąpić?

Art. 9 g ustawy Karta nauczyciela jednoznacznie wskazuje na obowiązek uczest-

¹ (<http://www.eduinfo.pl/art/czy-dni-wolne-od-zajec-dydaktycznych-sa-dniami-wolnymi-od-pracy/3880/23>)

niczenia dyrektora w komisjach kwalifikacyjnych na stopień nauczyciela mianowanego i dyplomowanego. W przypadku komisji powoływanej dla nauczyciela stażysty – jej przewodniczącym może być wicedyrektor. Ponadto dyrektor reprezentuje szkołę na zewnątrz (Art. 39. 1. u 1.UOSO)

Istnieje interpretacja pracowników Ministerstwa Edukacji Narodowej, z której wynika, że dyrektor szkoły może upoważnić do udziału w komisjach na awans zawodowy wicedyrektora lub innego nauczyciela, ale jedynie w sytuacjach zgodnych z art. 39 ust. 7. ustawy o systemie oświaty: ***W przypadku nieobecności dyrektora szkoły lub placówki zastępuje go wicedyrektor, a w szkołach i placówkach, w których nie utworzono stanowiska wicedyrektora – inny nauczyciel tej szkoły lub placówki, wyznaczony przez organ prowadzący.***

4. Nauczycielka zamierza korzystać z urlopu zdrowotnego w roku szkolnym 2012/2013. W roku 2012/2013 nie będzie można zapewnić tej nauczycielce pełnego etatu. Czy można Jej wręczyć pismo o ograniczeniu wymiaru zatrudnienia do ½ etatu od roku 2012/2013 w maju 2012, przed udzieleniem urlopu zdrowotnego? Jak zredagować takie pismo?

Zamiar skorzystania z urlopu dla poratowania zdrowia to nie jest jeszcze urlop. Dy-

rektor szkoły nie może traktować pracownika jako osoby korzystającej z urlopu, dopóki nie otrzyma ona wniosku o jego udzielenie.

Zgodnie z art. 73 ust. 10 ustawy Karta nauczyciela o potrzebie udzielenia nauczycielowi urlopu dla poratowania zdrowia orzeka lekarz, a z przytoczonego pytania wynika, że jeszcze takiego dokumentu nie dostarczono.

W przypadku braku możliwości zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy można zaproponować nauczycielowi ograniczenie etatu w trybie art.22 ust.2 ustawy o systemie oświaty. Należy jednak pamiętać, że zgodnie z art. 73 ust. 1 ustawy Karta nauczyciela, dyrektor szkoły może udzielić urlopu dla poratowania zdrowia **jedynie nauczycielowi zatrudnionemu w pełnym wymiarze zajęć na czas nieokreślony**. W świetle tego przepisu momentem, w którym należy oceniać fakt zatrudnienia w pełnym wymiarze zajęć jest dzień rozpoczęcia korzystania z tego urlopu.

Dyrektor będzie mógł udzielić urlopu dla poratowania zdrowia jedynie wówczas, gdy nauczyciel zwróci się z wnioskiem w czasie trwania obecnego stosunku pracy. O czasie trwania urlopu decyduje lekarz, a dyrektor wyraża zgodę.

W przytoczonym przykładzie nie można udzielić urlopu od 1 września 2012 r., ponieważ wtedy nauczyciel nie będzie zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy.

Ewa Jakubowska jest nauczycielem konsultantem w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach.

Skorzystaj z dostępnych lekcji online dla wszystkich poziomów nauczania i typów szkół. Uatrakcyjnij zajęcia szkolne, wykorzystaj lekcje w postaci: **WebQuest i eXe.**

Zapraszamy na platformę Moodle:
<http://platforma.womkat.edu.pl/>

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Śląskie. Pozytywna energia

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego